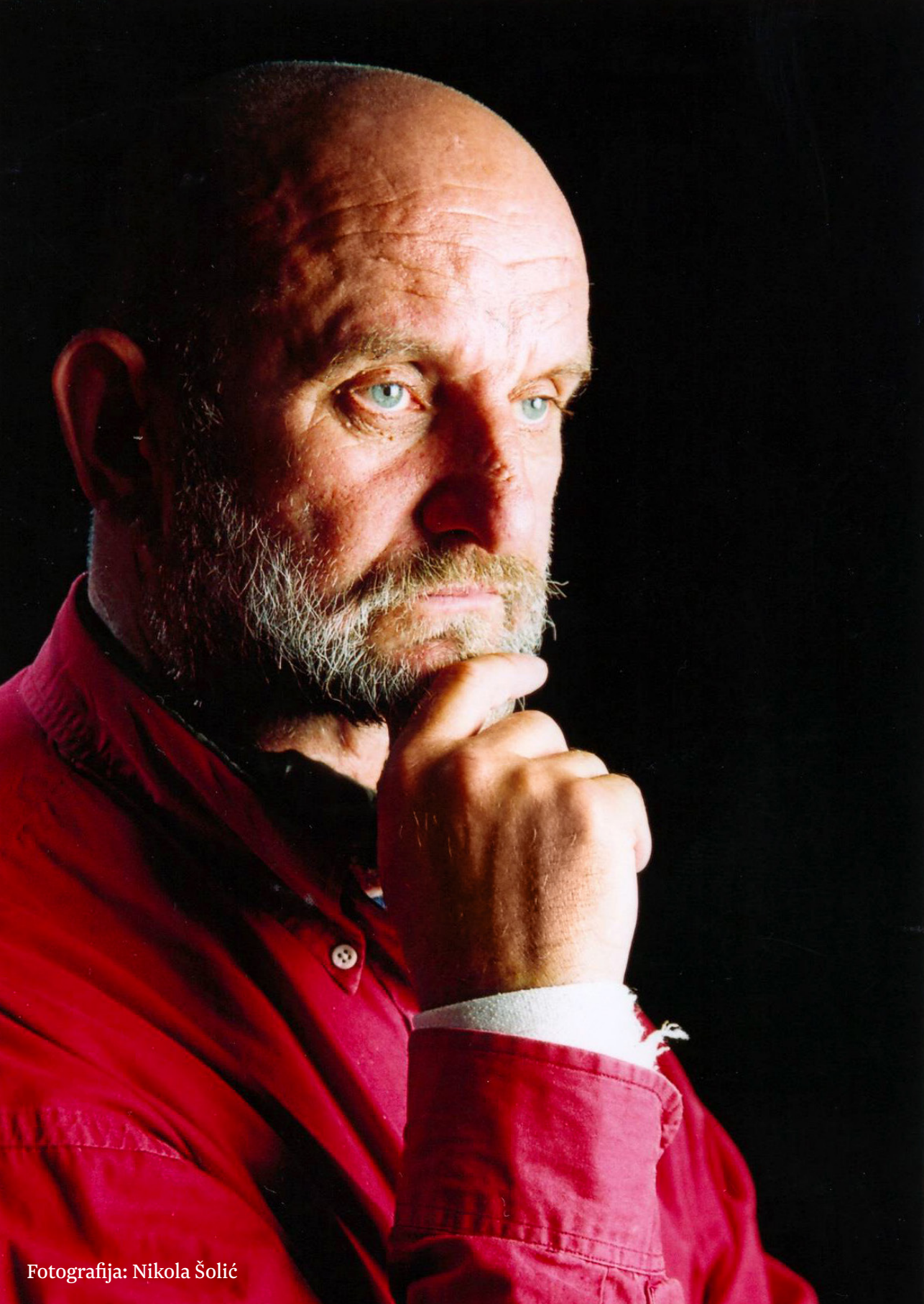

Midhat Ajanović Ajan

AMIR TALIĆ Igra svjetlosti i tame; Lutka

• **SEAD MUHAMEDAGIĆ** Pohodi raspjevanom
đulistanu • **DOGAĐANJA** Bošnjaci pred izazovom
globalnih političkih procesa; Međureligijski
dijalog, temelj miru i sigurnosti u svijetu;
Putovanje kroz mitologiju i historiju;
Sevdahom kroz Hrvatsku; XVIII. konvoj mladih
Bošnjaka i njihovih prijatelja; Izložba povodom
40 godina od ZOI '84 Sarajevo • **KULTURA**

Fotografija: Nikola Šolić

Igra svjetlosti i tame

Amir Talić

Mahmudu Dervišu

C

SVAKI dan kad sunce
grane
i odagna zavjesu noćnu
otvaraju se rane u koje
čitav svijet
stane

A PRAZNIK Intifade je danas
kamenje u torbama školskim
zvoni
tad podignuta ruka od metka
judejskog se raspolovi

4

CRVENILO krvavo na
obzorju
težak porod sluti
jer zvukovi koji sa
rađanjem stižu
slutnja su za smutnju
porođajnu

PROBUDI se bar na tren brate
Wizentale u odori Musaia
i vidi
jer više nema nikog
da se za zločin
stidi

+

ČIM dijete se rodi bomba
u kolijevku krvavu
pada
jer fronta je već dugo
porodilište
sada

FARAONI su stigli oklopnim
pancirima odjeveni
a Musaia je sve dalje
Ni Bog ga više ne
šalje

X

HOR majki uz lelek prkose
vriskaju bolno
Još spojena pupčana
vrpca rodilji utrobu
guši

ZABORAVLJENOG Isaia ne
skidaju grješnici
s križa
iako to iluzija je
jer grijeha i patnje
više ne uzima
Preteško je

M

TOG trenu iz vedra neba uz
trublje Jerihona bombonijera
smrtonosna će u probuđeno
jutro pasti
jer istovremeno za rađanjem
sunca i noć sablasna
pada

PUSTINJSKI vjetar pješčanom
zavjesom maše
zagrobna muzika sve brže
dospeljava crne
pristaše

3

ZEMLJA oteta već dugo
kupa se u krvi
krvnik se pravda zbog dječaka
koji je kamenčić bacio
prvi

ZLO koje je nadvladalo razum
moćne vladare truje
i samo njihov urlik se
čuje

A GLASI što sa svih strana
stižu
kao da psi laju na

N

pomrčinu
Ima li nade iza krvave
ograde

kamenovanje
Lucifera

OH Bože pošalji Proroke
mudre
pošalji vojsku nebesku da
mračne duše dobrotom
opere

A KONJ trojanski što još
zemljicom Bosnom
Gazi
na minu nagaznu neka
ugazi

X

NEKA bar malo sunce
životom sine
a Intifada što betonom zvoni
neka i ona mine

TA spodoba što je jezdila
pustinjom svetom
završiće kamenovana
u Hendeku

N

UMJESTO toga neka svadbena
kruna s dukatima pada
neka se život množi
iz sklada

PROGLASIMO već sutra
Dan tišine
da nigdje na svijetu bomba
smrtonosna ne
sine

NEKA judejska duša
na Zidu plača
dobrotom
jača

NEKA za svagda samo
sunce sija
neka se otvori samo
Dženetska kapija

Q

A SVETA zemlja za sve dobre
ljude bude mjesto
hodočašća

KROZ nju samo Dobri mogu
da prođu
a konji trojanski neka u
Hendeku
skončaju

M

TO san moj jeste i želja
Da se slutnja Bulgakova
ne dopelja
i da transverzala smrti
se prekine od Gaze
do Sarajeva
I svugdje gdje je
bila

TA iluzija i san moj već stižu
iza odaja mraka
Sunce prizivam da se rodi
iza oblaka

X

HADŽIJE na Kjabi neka
dugo kamenuju
Šejtana
Neka se otvore u cijelom
svijetu mjesta za

NEKA zalije nebo pustinju suzama
vrelim
zemlja da cvjeta
neka sreća caruje među
narode cijeloga
svijeta

Palestina – BiH, januar 2009.

Fotografija:
Nikola Šolić

Vrijeme sjećanja

NA izmaku godine 2019. kako se to znade reći, na staru godinu, okupili smo se u prostoru BNZH da ukažemo čast Seadu Muhamedagiću, pjesniku, prevoditelju, kazivaču i pjevaču sevdalinki. Povod bijaše sasvim prozaičan, našem je prijatelju potrebna novija tehnologija koja mu pomaže u životu i u radu – takvi su sofisticirani uređaji, naravno, skupi i ova je grupa ljudi taj dan i uz brojne druge koji nisu mogli doći, prikupila i darovala Muhamedagiću nešto novca da mu olakša tu nabavu. Dio tih ljudi vidimo na fotografiji.

I ne samo to, Sead Muhamedagić darovao je i nas tog utorka, 31. prosinca. Začarao nas je i ovaj put i obuzeo prisutne ljepotom pripovijedanja o sevdalinki. Pritom, i to je negdje zabilježeno u tragovima interneta, otpjevao nekoliko njih svojim glasom, bez pratnje instrumenata i o svakoj ispričao priču.

Kasnije, te će se priče nanizati u nisku, đerdan naslovljen *Pohodi raspjevanom đulistanu*.

Potkraj te godine nismo ni slutili belaj koji nailazi uskoro, zemljotresi zajedno s pandemijom covid 19 poremetili su koliko toliko obični i normalan život.

Međutim, upravo početkom te, potresne i dramatične 2020. godine, s izlaženjem je nastavio, u znatno drugačijem dizajnu i sadržaju, Bošnjački glas (broj 51) da bismo potkraj ove godine dobacili do 86. broja. Poseban dio ovog broja posvećujemo našem dobrom Seadu Muhamedagiću kao zalag lijepom sjećanju.

5

BOŠNJAČKI GLAS Informativno glasilo Bošnjačke nacionalne zajednice Hrvatske ISSN: 1846-3215

Izdavač Bošnjačka nacionalna zajednica Hrvatske • **Za izdavača** Hase Salihović • **Glavni i odgovorni urednik** Bosiljko Domazet • **Zamjenici glavnog urednika** Sead Berberović, Mirela Čaušević • **Tehnički i grafički urednik** Srećko Brdovčak Mac • **Fotografije** Ognjen Karabegović, Nikola Šolić • **Dizajn** Damir Bralić i Andrija Mudnić • **Prijelom** Ivana Franjić Jelača • **Tisak** Grafomark d.o.o., Zagreb • **Naklada** 800

Tiskano uz financijsku potporu iz Državnog proračuna RH posredovanjem Savjeta za nacionalne manjine.

Tekstovi koje objavljujemo izražavaju stavove samih autora, a ne redakcije ili nakladnika. Misija časopisa je prenositi mišljenja i stavove o raznolikim problemima i zbivanjima te tako pridonijeti uspostavljanju dijaloga. Pozivamo vas da nam šaljete svoje radove, tekstove i fotografije na mail bosnjackiglas@gmail.com Posjetite www.bnzh.hr i **FB Bosnjacki glas BNZH**.

Bošnjaci pred izazovom globalnih političkih procesa

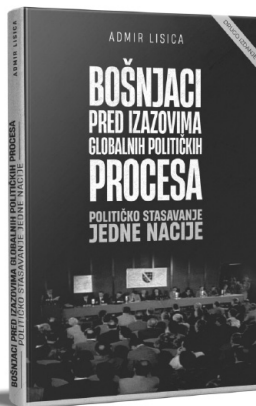
Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju i Naučnoistraživački institut Ibn Sina iz Sarajeva, 18. rujna 2024. u Zagrebu, organizirali su predstavljanje knjige Admira Lisica **Bošnjaci pred izazovom globalnih političkih procesa: političko stasavanje jedne nacije**. Knjigu su predstavili Mustafa Gradašević i autor Admir Lisica.

PREMA riječima autora, knjiga je rezultat istraživanja političkog razvoja Bošnjaka, započetog 2016., „zahvaljujući opredjeljenju da u sklopu svoje magistarske teze tretiram političke koncepcije Bošnjaka u razdoblju od dolaska Austro-Ugarske do formiranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca”.

– Nakon odbrane magistarske teze smatrao sam potrebnim da istraživanje političkog stasavanja Bošnjaka proširim do perioda kada Bošnjaci uspijevaju implementirati i provesti u djelo ideju o nezavisnosti Bosne i Hercegovine, te u uvjetima agresije na Bosnu i Hercegovinu i opsade glavnog grada Sarajeva vrte svoje nacionalno historijsko ime Bošnjak. Uslijed aktuelnih geopolitičkih odnosa u svijetu, jedno ovakvo djelo nameće se kao potreba akademske, ali i šire javnosti u Bosni i Hercegovini, regiji i dijaspori, smatra Admir Lisica.

Bošnjaci pred izazovima globalnih političkih procesa: političko stasavanje nacije nastoji pratiti bošnjački politički put od zajednice koja je svoje interese usko vezala za očuvanje vakuvske autonomije do politički formirane nacije koja uspijeva izboriti nezavisnost Bosne i Hercegovine, vratiti nacionalno ime Bošnjak i bosanski jezik. Nacionalno sazrijevanje nije bezbolan i lak put, što su na svojoj koži najbolje osjetili Bošnjaci nad kojima je počinjen genocid! Djelo je bazirano na knjigama i člancima domaćih, regionalnih i inostranih autora, kao i na dostupnim zvaničnim dokumentima, posebno u poglavljima koja su posvećena periodu neposredno i za vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu. Glavni cilj jeste približavanje ove teme širem čitaateljstvu, te buđenje interesa kod drugih autora da se još detaljnije bave političkom historijom Bošnjaka u narednom periodu. Ideja knjige jeste davanje doprinosa njegovanju kulture sjećanja, ali i iniciranje daljih istraživanja ove izuzetno značajne teme za Bošnjake, zaključio je autor.

Admir Lisica rođen je u Sarajevu 12. novembra 1991. godine. Tijekom 2014. diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, Odsjek za historiju. Iste godine upisuje magistarske studije te 2017. godine obranom magistarske teze pod nazivom *Koncepcija rješenja državno-pravnog uređenja u muslimanskoj politici 1878-1918*. stječe zvanje magistra historije. Iskustvo je stekao radeći u mnogobrojnim medijima i nevladinim organizacijama. Obnašao je dužnost v.d. predsjednika *think-tank* Balkanskog centra za analizu i studije, bio je uposlenik u Muzeju *Alija Izetbegović* na poziciji naučnog radnika istraživača, osnivač je Udruženja za razvoj saradnje domovine i dijaspore. Autor je četiri knjige „Priče iz dijaspore i domovinskih zemalja”, „Bošnjačka emigracija: izazovi i perspektive”, „Bošnjaci pred izazovima globalnih političkih procesa: političko stasavanje jedne nacije”, „Hejdar Alijev – osnivač modernog Azerbejdžana: unutrašnje prilike, vanjska politike i ekonomski razvoj”. Također, autor je i izložbe *Diplomatski put Alije Izetbegovića* i koautor izložbe *Alija Izetbegović – između Istoka i Zapada*. Član je uredničkog kolegija publikacije *Bošnjaci, Albanci i Turci – Prošlost i perspektive* i urednik publikacije *Priče iz Hercegovine*. Jedan je od osnivača i direktor Centra za geopolitička istraživanja – Geopol. Trenutno pohađa doktorske studije na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Predmet njegovog zanimanja jeste politička historija, međunarodni odnosi, zajednice u dijaspori te regionalni politički odnosi s fokusom na položaj Bosne i Hercegovine i Bošnjaka. Autor je nekoliko stotina tekstova koji tematiziraju spomenute teme u regionalnim, bosanskohercegovačkim i stranim medijima.

Safet Isović – Orfej našeg vremena

Izložba *Safet Isović – Orfej našeg vremena*, održana je 25. rujna 2024., u Kulturno-informativnom centru BiH u Zagrebu. Uz Esada Bajtala izložbu je predstavila Đana Kukić (Muzej književnosti i pozorišta). Za glazbu se pobrinuo zbor Istarske gondže iz Nacionalne zajednice Bošnjaka Istre.

- OCEAN koji se ne da preplivati, to je Safet Isović, rekao je **Esad Bajtal** i dodao kako je Safet odmah početkom glazbene karijere prodao pet milijuna ploča u zemlji koja tada broji između 12 i 14 milijuna stanovnika. Neke je od svojih ploča prodavao u tiraži znatno većoj od broja gramofona u tadašnjoj Jugoslaviji.
- Naveo je primjer muzikologinje **Ankice Petrović**, profesorice Muzičke akademije u Sarajevu, koja je kao gostujući profesor na muzičkoj akademiji u New Yorku odnijela studentima nekoliko Safetovih ploča. Na prvom od predavanja jedan od američkih studenata moli je da mu posudi ploču kako bi je preslušao kod kuće. Priča kaže da se pojavio na fakultetu nakon dva tjedna, vratio ploču rekavši kako ga je taj pjevač emocionalno i svakako drugačije „rasturio” i dodao da se za slušanja nalazio u nekom potpuno pomaknutom stanju svijesti.
- Sevdalinka se može čitati, recitirati i pjevati i tako to ide redom, a pjevati se također može loše, dobro i jako dobro, odlično i još bolje – a tako bolje od još boljeg pjevao je Safet Isović, rekao je Bajtal, povezujući njegov glas s mitom o Orfeju – Safet je stvarni lik nestvarnog pjevanja. U to vrijeme, kada još nema puno radijskih primjeraka, još manje televizora, Safet je odmah postao popularan. Muzički stručnjaci, znalci, govorili su da se umjesto sevdalinke okrenuo operi, bio bi najveći tenor svijeta.
- Šef tamburaškog orkestra, kako su ga tada zvali velikog radio Sarajeva, Jozo Penava, za Safeta je govorio „kada mi Safet dođe na korepeticiju meni se slede ruke a srce zastane, a u moje uši ulazi glas najljepšeg slavuja”. Dolazak Safeta na koncerte pratili su ulični špaliri, hiljade ljudi čekale su Safeta da dođe u njihov grad, samo su dva imena bila za koje se ne pita tko su, znalo se, Tito i Safet.
- Safet je znao pjevati na svoj način. Primjerice, sedamdesetih godina bila je velika manifestacija *Pjesma ljeta*, u kojoj sudjeluju najtiražniji pjevači. Tako je 21 tisuća gledatelja na stadionu u Kragujevcu glasala svojim kartama za nekog od 12 izvođača i bilo je 18 tisuća za Safeta, a ostale tri tisuće za preostalih 11, spomenuo je Esad Bajtal.
- Spomenuo je i primjer od 11. travnja 1972. kada je u Skopju održan godišnji radio televizijski festival narodne muzike na kojem sudjeluju svi veliki pjevači iz jugoslavenskih centara u izravnom prijenosu. Tada je, prema riječima Huseina Kurtagića, Safet nastupio negdje po sredini programa i onda je nastao lom, publika je pljeskala toliko da je Safet čak 17 puta izlazio na pozornicu.
- To se vjerojatno nijednom pjevaču više neće dogoditi.
- Ovom izložbom želim njegovati kulturu sjećanja na lik i djelo ovog vrsnog izvođača sevdaha koji je dugi niz godina obilježavao muzičku scenu na prostoru bivše Jugoslavije i čije je izvanredno vokalno umijeće ostalo upamćeno kao jedinstveno i vjerojatno će biti teško nadmašeno, rekla je njezina autorica **Đana Kukić**, dodajući kako ona dobra podloga za ozbiljnu monografiju o Safetu Isoviću koju planira napraviti.
- Na osnovu dokumentarne izložbe o životu i profesionalnoj karijeri ovog velikana sevdaha može se saznati kako se u tiskanim medijima pisalo o Safetu Isoviću na osnovu skeniranih primjeraka originalnih novinskih članaka iz porodične arhive kao i iz fotografija. Dio izložbe sadrži kompletnu, izuzetno bogatu diskografiju Safeta Isovića koja se može kronološki pratiti od prvog do posljednjeg objavljenog albuma i singl ploče, kao i njegove brojne nagrade i priznanja za rad. Također, dostupne su i video snimke nekoliko prvih pjesma koje je u svojoj prepoznatljivoj interpretaciji izvodio Safet Isović.
- Safet Isović** (Bileća, 20. listopada 1936. - Sarajevo, 2. rujna 2007.) bio je pobjednik mnogih velikih muzičkih festivala, dobitnik Zlatnog mikrofona i oko 35 zlatnih i srebrenih ploča, dobitnik estradne nagrade BiH i estradne nagrade Jugoslavije. Dvorane u kojima je održavao solističke koncerte širom svijeta bile su prepune. Vrhunac tih gostovanja bio je koncert u prepunoj dvorani Sidnejske opere u kojoj je ušao u katalog izvođača i postao jedini pjevač iz bivše Jugoslavije koji je u njoj gostovao. Snimio je brojne sevdalinke za arhiv Radio Sarajeva, uključujući i nekoliko sevdalinki uz saz.

Održana radionica o medijaciji i besplatnoj pravnoj pomoći

U OKVIRU provedbe projekta „Medijacija i besplatna pravna pomoć: Mogućnost sinergije” u Crikvenici je, od 2. do 4. listopada 2024. održana radionica financirana sredstvima Norveškog financijskog mehanizma.

Na radionici su sudjelovali: Bošnjačka zajednica za grad Zagreb i Zagrebačku županiju uz udruge iz Karlovca, Dubrovnika, Rijeke, Splita, Osijeka, Zagreba, sudac Općinskog građanskog suda iz Zagreba, predstavnik Hrvatske odvjetničke komore, kao i eminentni gosti iz Norveške i Grčke.

Sudionici su, podijeljeni u grupe, obrađivali i konkretne primjere u svrhu primjene Zakona o medijaciji i Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Zaključno, utvrđeno je da se smanjuje broj predmeta pred svim sudovima u Republici Hrvatskoj, upravo zbog primjene medijacije i besplatne pravne pomoći.

8

Putovanje kroz mitologiju i historiju

PREDSTAVLJAČ knjige „Helada Rijekom Okean”, akademik Esad Bajtal, uz konstataciju da je putopis najizvorniji i najprirodniji oblik romana, ističe da je ovdje riječ o formalno i sadržajno neobičnom tekstu u kojemu narator nenametljivo preplićite mitologiju i historiju, događaj i doživljaj, prostor i vrijeme. Rukopis, rekao je Bajtal, nudi mnoštvo interdisciplinarnih podataka iz helenskog perioda: historije, arhitekture, književnosti, slikarstva, kiparstva toga doba.

Smrtno i besmrtno, bogovi i ljudi, anđeli i demoni, himne, ode i svadbene pjesme, pjev sirena, sve je to strukturno neotuđivi dio armaturne mreže čudesnog Hodžićevog putopisnog štiva, koji računa na određenu vrstu predznanja čitatelja, ujedno nudeći mogućnosti kako stjecanja novih tako i proširenja postojećih saznanja, kazao je Esad Bajtal, naglasivši da ovaj putopis i mimo nakana te vrste otvara jedan stari misaoni horizont na kojemu mudrost, hrabrost, umjerenost i pravičnost figuriraju kao ključne vrline bivanja i jedini garant čovjekovog opstanka kao vrste.

Autor, Refik Hodžić, osvrnuo se na naslov knjige koji je također metafora proistekla iz mita o vodama ogromne rijeke Okean, koja teče oko cijele zemlje i mora, nema izvora i praizvor je svega što postoji. Priča o vremenu, od zvjezdanih trenutaka helenizma i Helade do današnjih dana, posebnim je magnetom privukla autora. Kako je svojedobno zapisao jedan od recenzenata knjige, pokojni Vlastimir Mijović: „Čitat će se ovo raritetno djelo i kad nas više ne bude, kao što i Helada, puno nakon svoje „zlatne ere” plijeni i stiće, poput Refika Hodžića, sve nove i nove poštovaoce i zaljubljenike, koji joj ponekad svojom pisanom riječi znaju dodati još po koju pametnu, još nerečenu o onome što stoljećima plovi kao Rijekom Okean.”

Na književnoj večeri, 3. listopada 2024. u Kulturno-informativnom centru BiH u Zagrebu, predstavljene su knjige „Helada Rijekom Okean” i „Posljednji heppenig iliti divljak i luđak”, bosanskohercegovačkog pisca, novinara i putopisca iz Sarajeva Refika Hodžića.

Tekst: Mirela Čaušević

Foto: Elvis Malagić

Sevdahom kroz Hrvatsku u Puli

U ORGANIZACIJI Nacionalne zajednice Bošnjaka Istre, 8. listopada 2024. u Domu hrvatskih branitelja u Puli održana je manifestacija **Sevdahom kroz Hrvatsku**. Riječ je o zajedničkom programu Bošnjačke nacionalne zajednice Hrvatske (BNZH) u kojoj svaka županijska organizacija sudjeluje u promociji sevdalinke. Program je održan u Rijeci i Sisku, Puli, Zagrebu, Zadru i Karlovcu.

Kako su Bosnu i Hercegovinu pogodile katastrofalne poplave u kojima su mnogi preko noći izgubili svoje najmilije i ostali bez svojih domova, program **Sevdahom kroz Hrvatsku** je održan kao humanitarni, uz prikupljanje sredstava za pomoć stradalima u suradnji sa Ziratom Islamske zajednice Hrvatske podružnica Pula, na čelu s predsjednicom mualimom Sedžidom Jukan. Početak programa započeo je minutom šutnje, odavanjem počasti stradalima te molitvom koju je proučio Esad efendija Jukan, glavni imam Islamske zajednice Pula.

Manifestaciji su prisustvovali predsjednik BNZH, prof. Hase Salihović, predsjednik BNZ za Grad Rijeku i Primorsko-goransku županiju, Ermin Burzić, predsjednik udruge Bošnjaka branitelja Domovinskog rata Ogranak Grada Pule i Istarske županije, Nermin Bolić, predsjednica Makedonskog kulturnog društva „Sveti Kiril i Metodij“, Milena Zlateska.

Predsjednik Nacionalne zajednice Bošnjaka Istre Senad Pršić u svome obraćanju istaknuo je da smo jako pogođeni tragedijom koja se dogodila 3. i 4. listopada kada je od poplava i klizišta u središnjoj BiH stradalo ukupno 27 osoba, najviše na području Donje Jablanice te pozvao na solidarnost čemu je namijenjeno i održavanje ovog programa.

U programu su nastupili domaćini, zbor *Istarske gondže*, koji već tridesetu godinu djeluje pri Nacionalnoj zajednici Bošnjaka Istre. Članice zbora, pod vodstvom Ane Orsag i profesora Dalibora Boljuna, predstavile su se pjesmama *Kad ja pođoh na Bembašu*, *Oj djevojko Anadolko*, *Sejdefu majka buđaše* i *Zapjevala sojka ptica*.

Mješoviti pjevački zbor *Sevdalije* Bošnjačke nacionalne zajednica za Grad Rijeku i Primorsko-goransku županiju djeluje 13 godina i vrijedno radi pod vodstvom profesorice Maje Bolić, a predstavio se pjesmama *Ja zagrizoh šareniku jabuku*, *Ne silazi sa čardaka*, *Ah moj Aljo*. Do sada su ostvarili brojne nastupe diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Ženski pjevački zbor *Sevde* uz pratnju tamburaškog orkestra „Sevdalije“, osnovan 15 godina pri Bošnjačkoj nacionalnoj zajednici za Grad Sisak i Sisačko-moslavačku županiju na čelu s predsjednikom Alijom Avdićem. Zbor vode Šemsudin Dugonjić i stručna voditeljica glazbenica Željka Birač, a predstavili su se pjesmama *Kafu mi draga ispeci*, *Crven fesić nano*, *U čaršiju poslala me nana*. Ispred zbora *Šeher* koji djeluje pri Bošnjačkoj nacionalnoj zajednici za Grad Zadar i Zadarsku županiju predstavio se Ismet Seferagić s nekoliko sevdalinke.

Kako je voditeljica programa Gordana Šimić na kraju rekla, bile su ovo pjesme što se pamte, a manifestaciju su zatvorile Enisa Buljubašić, Elmasa Kavgić i Mirsada Zukić a capella izvedbom pjesme *Pjesma što nas pamti*.

Program je sufinanciran iz Državnog proračuna putem Savjeta za nacionalne manjine RH.

Tekst i fotografije:
Denis Beganović

XVIII. konvoj mladih Bošnjaka i njihovih prijatelja „Da se nikad ne zaboravi”

U organizaciji Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba i Zagrebačke županije, 11. i 12. listopada 2024. mladi Bošnjaci i njihovi prijatelji posjetili su memorijalne centre Srebrenica – Potočari i Veljaci – Bratunac. Tuzlanska Kapija, mjesto prekinute mladosti

NA putu prema Srebrenici, konvoj mladih zaustavio se u Tuzli gdje su obišli Memorijalni centar „Kapija”, mjesto stradanja tuzlanske mladosti 1995. godine. Sudionicima se obratila Medina Lolić iz Centra za kulturu Tuzla koja je podsjetila na ratne događanje kada je, na dan 25. svibnja 1995. u večernjim satima, od ispaljene granate iz pravca Ozrena na tradicionalno okupljalište svih generacija znano kao Kapija, poginulo 71 mladih ljudi prosječne starosti 24 godine, a ranjeno je još 150 osoba. Samo nekoliko žrtava bilo je starije od 30 godina, dok je najmlađa žrtva Sandro Kalesić imao dvije i pol godine. Prikazan je i dokumentarni film ‘Kapija 95’.

Poginuli su pokopani u Memorijalnom kompleksu Slana Banja, a na mjestu tragedije postavljeno je obilježje s imenima poginulih i riječima Maka Dizdara iz njegove pjesme ‘Uspavanka’: „Jer ovdje se ne živi samo da bi se živjelo / Ovdje se ne živi samo da bi se umrlo / Ovdje se umire da bi se živjelo”.

MEMORIJALNI CENTAR BRATUNAC

NAKON predviđenih aktivnosti Konvoj se zaputio ka Tuzli, odnosno u Behram begovu medresu

na konak. Nakon prespavane noći, valjalo se psihički pripremiti za ono što slijedi. Prvi na rasporedu putovanja i obilaska bio je Memorijalni centar u Bratuncu gdje je omladina na mezarju Veljaci položila ljiljane za sve stradale. Prisutni su proučili Fatihu ili su se pomolili za žrtve na sebi svojstven način s obzirom da u konvoju nisu bili isključivo muslimani. Mnogi su ostali bez riječi kad su vidjeli koliko je bijelih nišana koji svjedoče stradanju stanovnika ovog malog mjesta. Svako selo u Bratuncu još ima neku nestalu osobu i mnogo je starijih za kojima se još traga.

Za zločine počinjene na području Bratunca, pred Haškim tribunalom osuđeni su Radovan Karadžić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić i Miroslav Deronjić. Državni sud BiH je zbog zločina u Bratuncu osudio Mirka Todorovića na 13 godina, Miloša Radića i Sašu Cvetkovića na po 12 godina, a Najdana Mladenovića na tri i po godine. Savo Živković i Savo Babić su oslobođeni. Viši sud u Beogradu je, zbog zločina počinjenih u maju 1992. na području Bratunca, osudio Dalibora Maksimovića na 15 godina zatvora, dok su u ovom sudu u toku postupci protiv Jovana Novakovića i Novaka Stjepanovića.

10

MEMORIJALNI CENTAR POTOČARI

NAKON Bratunca, Konvoj mladih stigao je u Potočare, mjesto na kojemu mnogi naprosto zanjijeme kad traže odgovarajuću riječ da opišu zlodjela i krvnike koji su učinili ove zločine. Uvodno je voditelj konvoja Hasan Redžić pročitao Kur'anski ajet koji u prijevodu znači: „I ne recite za one koji su na Allahovom putu poginuli - Mrtvi su! Ne, oni su živi, ali vi to ne znate!“. Sudionici konvoja su i ovdje, na centralnom mjestu, položili ljiljane.

Danas na ovim mjestima pričamo o istini, o agresiji na Bosnu i Hercegovinu i obrani naše domovine. Danas se prisjećamo šehida i onih koji su branili Bosnu i Hercegovinu, jer uspomenu na njih ne smijemo zaboraviti. Srebrenica je za nas otvorena rana, a usvajanje Rezolucije o genocidu u Srebrenici predstavlja izuzetno važan čin, jer se njome bezrezervno osuđuje svako poricanje genocida u Srebrenici i potiču države potpisnice da sačuvaju osvjedočene činjenice kroz svoje obrazovne sisteme, razvijanjem odgovarajućih programa u znak jačanja i u cilju sprečavanja revizionizma i ponavljanja genocida u budućnosti. Važno je da mlade generacije uče o historiji Srebrenice i cijele Bosne i Hercegovine, kako bi sačuvale istinu i radile na izgradnji mira i suživota. Razumijevanje pomaže u prevenciji ponavljanja zločina i doprinosi jačanju međusobnog poštovanja i zajedništva.

O SREBRENICI

SREBRENICA je naseljeno mjesto s 2500 stanovnika i sjedište istoimene općine koja ima 15.000

stanovnika u istočnom dijelu Bosne i Hercegovine, u entitetu Republike Srpske u kome su masovno i planski provedena ubojstva zarobljenih Bošnjaka muškaraca i dječaka od 12 do 77 godina. Ratni zločin, točnije genocid izvršili su u julu 1995. pripadnici vojske RS pod komandom generala bivše JNA Ratka Mladića i paravojne skupine „Škorpioni“. Imenom i prezimenom do sada su zabilježene 8372 žrtve koju su pogubile ovi zločinci. Međunarodni kazneni sud za zločine iz 1991. za teritoriji bivše Jugoslavije u Hagu u presudi je masakr u Srebrenici okvalificirao kao čin genocida.

Okolnosti za genocid počele su biti stvarane početkom jula 1995. godine kada je započela velika ofanziva srpske vojske na zaštićene zone. Ali treba znati da je 16. aprila 1993. UN donio Rezoluciju 819 kojom se područja Srebrenice i Žepe proglašavaju zaštićenim zonama UN-a. No 1995. UN nisu poduzeli nikakve konkretne mjere da na terenu fizički zaštite stanovništvo u tom području. U Potočarima je bila baza UN-a s nizozemskim bataljunom, pa kada je stanovništvo ovih dviju zona vidjelo ratne pripreme na terenu krenulo je u Potočare nadajući se zaštitu od UN-a. No vojnici iz nizozemskog bataljuna, koji su bili smješteni u halama bivše tvornice akumulatora, nisu učinili baš ništa za više od 20.000 stanovnika koji su se tu sakupili. Tad je Mladić započeo s odvajanjem žena od muškaraca govoreći im kako im se ništa neće dogoditi. A dogodila im se velika tragedija. Muškarci su odvoženi na strijeljanje, a ljudi koji su se odlučili pješice krenuti ka slobodnoj teritoriji kroz šumu, ubijani su iz neprijateljskih zasjeda.

**XVIII. KONVOJ
MLADIH BOŠNJAKA RH
I NJIHOVIH PRIJATELJA**

“DA SE NIKAD NE ZABORAVI”

Posjet Memorijalnom centru Srebrenica – Potočari
i Memorijalnom centru Veljaci – Bratunac

Zagreb – Srebrenica, petak/subota, 11. – 12.10.2024.

**Nagradni natječaj za najbolji fotografski i videozapis
na teme inspirirane tragedijom Srebrenice.**

*Radovi se mogu poslati do 03. listopada 2024. godine.
Propozicije natječaja objavljene su na mrežnoj stranici www.vbmgz.hr.*

Č*TIKA

Foto:
Ognjen Karabegović Ogi

Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, 13. listopada 2024. u dvorani Centra za kulturu Trešnjevka, kao dio redovitog programa organizirala je kulturnu manifestaciju *Sevdahom kroz Hrvatsku* na kojoj su sudjelovali: KUD „Naša mladost”, Ključ, BiH; Ženski pjevački zbor „Sevde”, Sisak; Mješoviti pjevački zbor „Istarske gondže”, Pula; Mješoviti pjevački zbor BNZ PGŽ „Sevdalije”, Rijeka; Mješoviti zbor, solisti i orkestar Ansambla „Bosana”, Zagreb.

Koncert Sevdahom kroz Hrvatsku u Zagrebu

SEVDALINKA je bila i ostala nerazdvojno biće Bosne i Hercegovine, njen autohtoni glazbeni izričaj, njime se mnogi ponose, a cilj je ove manifestacije da je svi osjete i dožive u njoj u njenoj pravoj veličini. Večeras slavimo sevdalinku i sevdahom ćemo proći kroz Hrvatsku uz pomoć gostiju s Kvarnera i iz Istre, ali i uz posebne goste iz Bosne i Hercegovine i, naravno domaćine iz Zagreba, rekao je voditelj večeri **Drago Celizić**.

Manifestacija Sevdahom kroz Hrvatsku organizirana je uz financijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Gradskog ureda za kulturu i civilno društvo Grada Zagreba. Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju nastoji doprinijeti unaprjeđenju tolerancije i multietničkog povjerenja u našem gradu i šire, s ciljem razvoja i promicanja kulturno-umjetničkog amaterizma, međunarodne i međugradske suradnje i poduzimanja mjera za unapređenje kulturnih i umjetničkih djelatnosti, njihovih programa te poticanja umjetničkog stvaralaštva.

Večeras smo posebno radosni jer uz Ansambl Bosana, važan i neizostavan zbor i orkestar koji djeluje pri Bošnjačkoj nacionalnoj zajednici za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, imamo priliku vidjeti i čuti još četiri zbora koja djeluju pri bošnjačkim zajednicama u Sisku, Rijeci i Puli, a specijalni gosti stižu iz Ključa, BiH, čime ova bošnjačka organizacija pokazuje sinergiju i jedinstvenost te kvalitetnu projektnu suradnju, rekao je **Adis Keranović**, predsjednik BNZ za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju.

Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju ima za cilj očuvanje i razvoj bošnjačkog nacionalnog identiteta, zaštitu, razvijanje i promicanje etničkih i nacionalnih prava i interesa Bošnjaka u Republici Hrvatskoj. Kulturno-umjetničkim djelovanjem doprinosi ukupnoj kulturnoj ponudi i raznolikosti grada Zagreba. Zajednica je nedavno proslavila tridesetogodišnjicu svoga rada i postojanja, a vrlo važan i neizostavan segment je Ansambl Bosana kao jedan od rijetkih predstavnika bosansko-hercegovačke tradicijske pjesme i plesa u Zagrebu te je poseban po izvedbi kvalitetnih višeglasnih aranžmana pjesama i jednako kvalitetnim aranžmanima instrumentalne pratnje. Ansambl je osnovan 2002. godine te neprekidno djeluje do danas. S ponosom ističu da su ove godine upriličili dva izvrsna cjelovečernja koncerta BiH, u Kreševu i u prestižnoj sarajevskoj Kući sevdaha te bili posebni gosti na Festivalu folklor a sevdaha u Banovićima.

Na početku večeri *Ansambl Bosana* je otvorio koncert izvedbom tradicionalne pjesme *Zemlja Tvrтка i Kulina bana* u aranžmanu prof. Fuada Ahmetspahića, osnivača Ansambla, a solist je dugogodišnji član Bosane, Donat Orlić. Ansambl Bosana, pod vodstvom dirigenta Ivana Buljana, izveo je još: *Bosno moja divna, mila* (trad., arr. Ivan Buljan); *Kolika je Jahorina planina* (trad., arr. Fuad Ahmetspahić); *Mila majko, šalji me na vodu* (trad., arr. F. Ahmetspahić); *Pjesma rastanka / Ne klepeći nanulama* (glazba Husein Kurtagić, tekst Ibrahim Dedić); *Zvijezda tjera mjeseca* (trad., arr. F. Ahmetspahić); *Ništa nije k'o ranije* (autorska skladba Zlatka Mehanovića Zlaje). Članovi orkestra Ansambla

Bosana: Edin Džaferagić, harmonika, ujedno i voditelj orkestra, Zlatko Mehanović, bas gitara, Zijad Mehulić, kahon, Safiudin Safko Alimoski, gitara i perkusije.

Slijedio je nastup Ženskog pjevačkog zbora *Sevde*, Bošnjačke nacionalne zajednice za Grad Sisak i Sisačko-moslavačku županiju, osnovan 2009. godine. Uz prateći tamburaški orkestar *Sevdalije* iz Siska, voditelja Šemsudina Dugonjića i stručnu voditeljicu glazbenicu Željku Birači izveli su: *Kad ja pođoh na Bembašu*, *Sinoć ja i moja kona*, *Otvori vrata hamama*.

Nacionalna zajednica Bošnjaka Istre na području Istre djeluje 29 godina, a u njezinu okviru djeluje pjevački zbor *Istarske gondže*, što znači pupoljak ruže, a zbor vrijedno radi pod vodstvom Ane Orsag uz pratnju profesora Dalibora Boljuna. Ženski pjevački zbor *Istarske gondže* iz Pule izveo je: *Kad ja pođoh na Bembašu*, *Oj djevojko Anadolko*, *Sejdefu majka buđaše*, *Zapjevala sojka ptica*.

Mješoviti pjevački zbor Bošnjačke nacionalne zajednice za Primorsko-goransku županiju *Sevdalije* djeluje od 2013. godine u Rijeci, pod vodstvom profesorice Maje Bolić. Izveli su pjesme: *Rasti, rasti zelen bore*, *Šarenika jabuka*.

Posebni gosti večeri, kulturno umjetničko društvo *Naša mladost* došli su iz bosanskohercegovačkog grada Ključa, djeluju od 2006. godine u više sekcija. *Sudjelovali su na brojnim festivalima* u BiH te u Hrvatskoj, Austriji, Sloveniji, Švicarskoj. Na koncertu večeras nastupila je zbarska sekcija pod dirigentskom palicom Semira Draganovića i izvela: *Tebi majko misli lete*, *Jedna si jedina*, *Pjevat ćemo šta nam srce zna*.

Na koncertu *Sevdahom kroz Hrvatsku* bili su brojni uzvanici: **Elma Kovačević Bajtal**, veleposlanica BiH u BiH; **Zoran Perković**, ministar savjetnik u Veleposlanstvu BiH; **Armin Hodžić**, zastupnik u Saboru RH; **Fadila Bahović**, državna tajnica u Ministarstvu pravosuđa i digitalne transformacije RH; **Kerim Dizdar**, predstavnik Bošnjačkog kulturnog saveza Slovenije; **Alen Šehić**, gost iz BiH; **Salih Huremović**, predsjednik Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Zagrebačke županije; **Edin Nurkić**, predsjednik Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Grada Splita; **Alija Avdić**, predsjednik BNZ za Grad Sisak i Sisačko-moslavačku županiju, **Ermin Burzić**, predsjednik BNZ za Primorsko-goransku županiju; **Mirela Čaušević**, tajnica Nacionalne zajednice Bošnjaka Istre; **Davud Mešinović**, tajnik nacionalne koordinacije Bošnjaci zajedno te brojni predstavnici bošnjačkih vijeća i asocijacija, predstavnici nacionalnih manjina i drugi gosti.

Izložba povodom 40 godina od ZOI '84 Sarajevo

س

U okviru festivala *Ja bih – 5 dana Sarajeva u Zagrebu*, 16. listopada 2024. u Kulturno-informativnom centru Ambasade BiH u Zagrebu, otvorena je izložba *Bilo je lijepo u Sarajevu*, povodom 40 godina od XIV. Zimske olimpijade u Sarajevu, održane od 8. do 19. februara 1984. godine.

SUORGANIZATORI izložbe bili su **Ismet Efendić** iz Udruge *Ja bih* i **Goran Štrbac** iz *Hrvatskog kulturnog društva Napredak*, dvije udruge koje godinama surađuju na predstavljanju vrijednih kulturno-umjetničkih djelatnosti iz BiH u Hrvatskoj. Jedan od članova organizacijskog odbora zimskih olimpijskih igara u Sarajevu, **Žarko Primorac**, prisjetio se tih dana kada je Sarajevo bilo sportski centar svijeta i pohvalio se iskaznicom člana odbora koju i danas čuva.

– Sarajevo je tih dana doživjelo procvat i podršku od običnih ljudi do vrhunskih sportaša, rekao je Primorac i ispričao neke od tadašnjih anegdota u pripremama za Olimpijadu poput one kada je trebalo nabaviti stotinu luksuznih automobila pa su pozvali direktore velikih poduzeća da ustupe svoje službene limuzine zajedno s vozačima.

Profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, **Asim Đelilović**, kustos je izložbe koja pripada zbirci Muzeja u egzilu utemeljenog 2009. godine. Izložba otvorena u Zagrebu dio je one postavljene početkom veljače 2024. u Galeriji likovne umjetnosti u Sarajevu, tematski je vezana uz sudjelovanje nastavnika i studenata Akademije likovnih umjetnosti koji su kreirali likovni identitet Olimpijade.

– Time smo dali svoj doprinos sjećanju na taj događaj, rekao je Đelilović, kada je bilo kakav problem u pripremi za održavanje Olimpijade bio rješavan neposredno i brzo, baš onako kako se znalo reći ‘nema problema’.

Sam Muzej u egzilu nastao je 2009. godine s idejom da tematski objedini zbivanja u oblasti dizajna u petnaest godina od rata u Sarajevu i BiH, čijem ostvarenju je iznimno pomogla **Nina Pirnat Spahić** tadašnja kustosica Cankarjevog doma u Ljubljani. Poslije toga Asim Đelilović posvetio se prikupljanju građe koje će oslikati umjetnička razdoblja u BiH, što je zapravo prikaz i pregled društvenih promjena od austrougarske okupacije 1878. do suvremenog doba te je tako nastao i pregled markantnih zbivanja u XX. stoljeću. U tome Olimpijada zauzima posebno mjesto kao kolektivni i simbolički kapital Sarajeva bez obzira na 40 godina iza nas.

– Izložci, eksponati, plakati i danas široko poznati, kao slike vremena izraz su i pozitivnog duha toga doba, nude vedrinu, optimizam i radost. Vrijednost je to koja još uvijek traje, rekao je Đelilović.

Na zagrebačkoj izložbi prikazan je i video s kazivanjima neposrednih sudionika kreativnih procesa vezanih za stvaranje vizualnog identiteta sarajevske zimske olimpijade. Ambasadorica BiH u Hrvatskoj, **Elma Kovačević Bajtal**, otvorila je izložbu podsjetivši na olimpijski plamen koji je tada donijela Sanda Dubravčić, te rekla da će Olimpijada u Sarajevu ostati upamćena i po maskoti Vučka te pjesmi *Lijepo je bilo u Sarajevu doviđenja u Calgaryju*, u izvođenju plesnog orkestra i mješovitog zbora RTV Zagreb, koju je uglazbio Nikica Kalodera, a tekst napisao Duško Trifunović, dok je dirigent bio Stipica Kalodera.

Godišnji festival *Ja bih – 5 dana Sarajeva u Zagrebu* 2024. godine, po 13 put zaredom, zamišljen je da Zagrebu predstavi neke od najnovijih i provjerenih umjetničkih programa: filmove, koncerte, izložbe, predstave i događanja.

Foto: Nikola Šolić

Pohodi raspjevanom đulistanu

P

POHODI Seada Muhamedagića nastajali su tijekom 2021. kako će se kasnije pokazati i posljednjoj godini njegova ovozemaljskog bivanja. Imali smo priliku na stranicama Bošnjačkog glasa, iz mjeseca u mjesec, od siječnja do srpnja, pratiti njegove osvrte na pojedine sevdalinke, osvrte, kako bi on rekao *kolumnice* o pjesmama koje je izabirao po nekom unutarnjem glasu. I *pohod šesti* posvećen pjesmi *Il' je vedro, il' oblačno*, posve neočekivano i bolno za sve koji su ga poznavali postade posljednji. Ujedno, u tom smo broju objavili i dvije *laičke kolumnice* Muhamedagićeve – tako ih je on nazivao i kojih je gotovo tri stotine pod naslovom *Manje je više* objavio u pastoralnom listiću Župe Presvetog Srca Isusovog crkve u Palmotićevoj, kojoj od 1984. i pripada. Po tome je osobit i njegov duhovni put, za one koji su ga poznavali možda i prilično nepoznat, o njemu je rijetko govorio. Ovdje bi valjalo zapisati kako je o tome, o svom prelasku, kako se to obično naziva, govorio na simpoziju *Bošnjački identitet u (europskom) procijepu*, 2012. godine, kasnije pojasnivši svoja razmišljanja pod naslovom *Islam i kršćanstvo u meni se dodiruju*. Pritom, posve okrenut prevodilaštvu, ali i glazbi pjevao je u zboru *Collegium pro musica sacra* i redovito sudjelovao na nastupima zbora *Bulbuli* kojemu je podario mnoge izvedbe sevdalinki koje je dubinski razumio i izvrsno pjevao bez pratnje instrumenata. Stoga, ne samo radi ovdje rečenoga, na ovaj način još jednom šaljemo naklon našem dobrom Seadu Muhamedagiću prenoseći njegova pjevanja, ono što nam je dobrohotno darovao.

Sead Muhamedagić

Pohodi raspjevanom đulistanu

POHOD PRVI: Svadili se orli i sokoli

U

SEVDAH-KOLUMNINI pohodit ću ih po nahodanju. Svakoj treba dati priliku da se dostojno uprisutni i rasprostre opojnim miomirisom čudesne raskoši koju skriva u slikovitu rječotoku pjesničkog teksta, nerazdruživo se sljubljujući s bujnim pjesmotokom ćutilne melodije.

*Svadili se orli i sokoli,
niže Žepča, u Jeleč planini.*

*Orli vele: – Naša je planina!
A sokoli: – Naša djedovina!*

*Kol'ko su se ljuto zavadili,
sve su bistre vode zamutili!*

*Ne mogoše bistra Kiseljaka,
njega čuva mlada pašinica
sa svojijeh devet djevojaka.*

U

UBAVE ruže iz botanički neproučive porodice *sevdalinki* što mirisno cvatu u ovom pjesmonosnom *đulistanu* neprolazne su u svojoj od oka skrivenoj pojavnosti.

Tonovima obavijeni stihovi stoljećima se izvijaju iz pjesmозovnih, sevdahom kultivirano optočenih grla kako diljem Bosne i Hercegovine tako i širom bijeloga svijeta što ga katkada nazivamo golemim *dunjalukom*.

Ova (žepačka!) sevdalinka osebujan je spoj znalački spjevane priče (devet epskih deseteraca) i široko razvedene, vijugave melodije dugog daha. Dramatična svađa slobodoljubivih *orlova* i ponosnih *sokolova* oko vrlatne postojbine koja im je oduvijek zajednička u sebi krije gusto istkanu alegorijsku potku koju bi se itekako isplatilo dubinski istražiti. Ona se burno raspliće i kovitla kroz četiri kitice koje se punim plućima pjevaju na jednu te istu melodiju. Uzburkana

ustreptalost zanosne pjesme lirski se profinjeno stišava smirujuće razrješujućim nastupom mlade pašinice i njezinih djevojaka. Zanimljivo je da se gipkim melizmima zasićena melodija ove pjesme pojavljuje kao istovjetan predložak za pjevanje još nekih omiljenih sevdalinki, među kojima se posebice ističu „Dvije su se vode zavadile” i „Sinoć meni prođe ašiklija”. I one će prigodom budućih pohoda raspjevanom ružičnjaku zasigurno doći na red.

ŽIVOPISAN srednjobosanski gradić Žepče, raznovrsnim krlatim kljunašima bogata planina *Jeleč* i još uvijek nezagađena tekućica *Kiseljak* provjerljivi su dokazi nesmanjene životne protočnosti sevdalinke koja se bez bojazni da sebi bilo što prisvaja ili umišlja smije podičiti nedovoljno posviještenom istinom da je *najstarija gradska pjesma* u ovom dijelu Europe.

Visoka je izvođačka zahtjevnost glazbenomjetnički svrstava uz bok s talijanskom kanconom, francuskom šansonom, portugalskim fadom i njemačkim Liedom, a pojedine se sevdalinke odlikuju literarnom impresivnošću i muzičkom ekspresivnošću kakvu nalazimo u ponajljepšim opernim arijama.

17

To naše filigransko, nadnacionalno kulturno dobro *sui generis* prvorazredni je zaštitni znak Bosne i Hercegovine kojemu bi u budućnosti trebalo pristupati s pomnom promišljenošću, jer je riječ o singularnoj riznici neprolaznih dragulja.

Pišem ove retke s iskustvenom pozadinom pjevušenja sevdalinki što se u mojoj skrovitoj nutrini odvija tijekom više od šezdeset godina.

OVA neusiljena esejistička promišljanja nošena su žarkom željom da na tom planu iznjedrim svoj nepretenciozni doprinos. U vremenima kojekakvih nevoljnih podjela, ishitrenih distanciranja i skutrenih zatvaranja u neželjenu pečalnu tjeskobnost sevdalinka je nepobitno kadra preobrazbeno prožimati i ljekovito obnavljati tanahne niti one iskonske čovječnosti kojom ljudski Život od pamtivijeka traži i pronalazi smisao posezanja za pjesmom što nikoga ne ostavlja ravnodušnim.

Sead Muhamedagić

POHOD DRUGI: Pod Tuzlom se zeleni meraja

*Pod Tuzlom se zeleni meraja,
na meraji prostrta serdžada.*

*Na serdžadi đumrugdžija Mujo,
što od cura đumruk uzimaše.*

*Svaka cura po žut dukat daje,
samo Fata đerdan ispod vrata.*

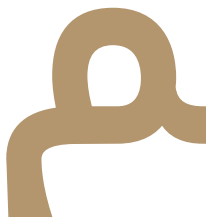
*Uzmi, Mujo, mene i đerdana,
rodit ću ti sina od mejdana!*

18

VEĆ je iz naslova pjesme što je u središtu ove sevdah-kolumne razvidno da nas sevdalinka koju pohodim u raspjevanom *đulistanu* vodi u *Tuzlu*. Znamenit je to *grad* kojemu je ime dala sipka namirnica bez koje je ljudski život bljutav, gotovo nezamisliv. Neslano jelo, makar bilo spravljeno od sastojaka vrhunske kakvoće, neće nam pružiti potrebnu okrepu i željeni užitak.

Bosanska Tuzla i austrijski *Salzburg* svojevrsni su imenjaci. Iz pjesme koja nije jedini primjer „tuzlačke” sevdalinke – na um mi padaju pjesme „Gornju Tuzlu opasala guja” i „Ječam žele Tuzlanke djevojke” – razabiremo da je Tuzla u doba nastajanja ove maestralne pjesme što ga nisam kadar decidirano odrediti bila geostrateški važno čvorište na granici dvaju moćnih onodobnih imperija: Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije.

MELODIJSKA raskoš ove izvođački izrazito zahtjevne sevdalinke zorno dolazi do izražaja najprije u uzlaznom, a potom silaznom nizanju suptilnih melizama kojima se u prvoj kitici živopisno i karakterističnim ponavljanjem naglašeno dočarava zelena i široka *meraja* (= livada).

Na meraji je kao obilježje službene dostojanstvenosti državnog dužnosnika prostrta *serdžada* (= manji sag) na kojoj u drugoj kitici u sjedećem položaju uređuje naočit *đumrugdžija* (= carinik) kojemu je dično ime *Mujo*. Sevdalinka i njega dolično resi melizmatičkim ukrasima koji su uslijed strofnosti pjesme istovjetni s onima kojima je u prethodnoj kitici dočarana meraja. U sevdalinkama se pojavljuje još nekoliko osebnih Mujinih imenjaka, među kojima je nedvojbeno najpoznatiji onaj koji u Podrinju „kuje konja po mjesecu”.

ق

KULTUROLOŠKA dragocjenost ove kriptičnom fabularnošću i stupnjevanom dramatičnošću obilježene sevdalinke posebice se zrcali u trećoj i četvrtoj kitici. Zanimljivo je da međudržavnu granicu slobodno prelaze *cure* koje svoju carinsku dažbinu (= *đumruk*) podmiruju davanjem po jednoga „žutog dukata”. Među djevojkama je i domišljata *Fata* sa svojim skupocjenim *đerdanom* (= ogrlica). Vrhunac pjesme što ni u naše doba nikoga ne ostavlja ravnodušnim Fatin je energični nastup u četvrtoj (završnoj) kitici. Pristalom carskom službeniku samosvjesna djevojka izriče *ponudu* kojoj ovaj očigledno neće moći odoljeti. „Sina od mejdana” divno je imati, jer *mejdan* nije samo bojno polje na nekom krvavom ratištu s kojega možda ni nema povratka, nego je to u još znatno većoj mjeri slika sudbinskog poprišta na koje je svako ljudsko biće od začeca i prvog udisaja svježeg zraka i s time povezana potvrđujućeg („primalnog”) krika bačeno u žrvanj baš *njemu* namijenjene životne kolotečine.

س

SUSRET s pjesmom koja muzikalnu i senzibilnu *pjevaču* pruža ponajbolju mogućnost provjere glasovnih mogućnosti i izvedbenog umijeća bjelodan je dokaz da sevdalinku nije uputno stavljati u nezgrapne kalupe lako prozirne žanrovske stereotipnosti. Kao *gradska* pjesma s bogatom višestoljetnom tradicijom ona je svagda i *ljubavna* popijevka, pri čemu njezina širokogrudna ljubavnost osim ćutilno natopljena kolopleta kojekako ugođenih muškoženskih odnosa svojim oplemenjujućim zagrljajem, uz smjerokazan kritički odmak i jasan moralni stav, obuhvaća sve ono što u bijelom svijetu koji nas okružuje ima smisla cijeniti, poštovati i voljeti.

Sead Muhamedagić

POHOD TREĆI: Gondže ružo, u zelenom sadu

*Gondže ružo, u zelenom sadu,
lijepo li mirišeš u hladu.
Ljepše nego sav bosiljak rani
i zumbuli rosom pokapani.*

*Gondže ružo, u zelenom sadu,
lijepo li mirišeš u hladu.
Zaman, ružo, ja te neću brati,
niti brati, niti dragoj dati.*

*Moja draga i ne haje za me,
niti haje, niti čeka na me.
Drage nema, a sve mislim na nju
i kunem je i noću i danju.
Ne pobjegla od moga harama,
što je mene ostavila sama.*

20

Višestoljetna
urbanost
sevdalinke
trajno je
jamstvo njezine
neprolazne
kulturalne i prije
svega umjetničke
vrijednosti
koju je itekako
potrebno
sustavno
približavati
mlađim
naraštajima.

SEVDALINKA koju pohodim u *raspjevanom đulistanu* napokon je „svoja na svome”. U hladovini proljetno oživjele mostarske *bašče* širi se opojni miris *ruže*, a ona, čudesni *đul* koji tome rascvjetanom *stanu* daje uznosito ime poput imena nekih azijskih država, ona je i *gondže* (= pupoljak). Predstoji joj preobrazbeno cvjetanje na trnjem zasićenu putu do zrele ljepote. Dični epitet *gondže* značenjski združuje djevojačku ljepost, momačku naočitost i neodoljivu milinu, pa se znakovito pojavljuje u još nekoliko sevdalinki. Spomenimo popularnu pjesmu *Ah moj đogo, dobri đogo*, ali ne zaboravimo ni manje poznatu, za proučavanje dubinskih slojeva sevdalinke nezaobilaznu pjesmu *Taru, peru u Bubića dvoru* koja završava pregnantnim, za međuvjerski dijalog značajnim stihom: *Ljubila bih gondže Muhameda*. Put do kulturološki smjerokaznih spoznaja što ih ovdje ispredam samozatajno mi je prokrčio genuini književnik *Ivan Lovrenović*.

DOK glede „žepačke” iz prvog i „tuzlanske” sevdalinke iz drugog *pohoda* (barem meni) nije poznato tko su *autori* literarno respektabilnih i izvodački izrazito zahtjevnih pjesama, za sevdalinku koju upravo pohodim znano je da ju je kao lirsku pjesmu 1902. godine objavio Mostarac ALEKSA ŠANTIĆ (1868-1924).

Pamtljiva, strofno mišljena melodija pjesme sastavljena od triju gradacijski poredanih kitica samo na prvi pogled ostavlja dojam brze pjevačke savladivosti. Lirski se subjekt najprije *divi* ružinu očaravajućem mirisu, uspoređujući ga s bosiljkom i zumbulima. Nakon divljenja iz njega provaljuje *tjeskoba*, jer svoju dragu neće okititi mirisnim ružinim plodovima. Treća se kitica od dviju prethodnih razlikuje po tome što umjesto četiri ima šest parno rimovanih deseteraca. Lirski subjekt nemoćan je pred *nehajem* voljene osobe. Nje *nema*, a on je *kune i noću i danju*. Zanimljivo je da se u mnogim izvedbama ove melankolične sevdalinke izostavljaju dva završna, prizvukom ljubavne fatalnosti obilježena stiha: *Ne pobjeglja od moga harama, / što je mene ostavila sama. Haram* (= prokletstvo) ovdje gubi ubojitost sudbinske oštrice, jer je izraz pjesnički ispovijedena ljubavnog jada kao zaštitnog znaka iscjeljujuće ljekovitosti sevdalinke, ljubavne pjesme *par excellence*.

21

DUBINSKU Šantićevu povezanost sa sevdalinkom još ćemo susretati u ovim pohodima. Ruža kao tematska okosnica starijih sevdalinki i onih što su u novije doba skladane u tom duhu poseban je temat kojim se želim pozabaviti drugom zgodom. „Novokomponiranost” je pojam koji danas često izaziva nezgodne nesporazume, jer se njime katkada odveć paušalno obuhvaćaju ne samo majstorski sazdate pjesme koje neprijeporno zaslužuju da ih nazivamo sevdalinkama (mnogi primjeri pjesama što ih autorski potpisuju *Zaim Imamović, Rajko Dubljević, Jozo Penava, Rade Jovanović, Selver Pašić* i dr.), nego i kičaste pjesmotvorine koje je bezvrijedno spominjati. Višestoljetna *urbanost* sevdalinke trajno je jamstvo njezine neprolazne kulturalne i prije svega umjetničke vrijednosti koju je itekako potrebno sustavno približavati mlađim naraštajima.

Sead Muhamedagić

POHOD ČETVRTI: Okreni se niz đul-bašču

*Okreni se niz đul-bašču,
na vrelo kad pođeš.
Okreni se, nasmij mi se:
medna usta, crne oči,
Zumro moja.*

*A sa vrela kad se vratiš,
ja ću te čekati,
kraj đuguma, da ti ljubim
medna usta, crne oči,
Zumro moja.*

*Okreni se, pogledaj me!
Ne ljuti se na me!
Okreni se, nasmij mi se:
medna usta, crne oči,
Zumro moja.*

22

PJESMA kojoj posvećujem ove đulistanske retke po mnogo-
čemu je u ćutilnom mikrosvijetu sevdalinke singularna
pojava. Kad god je za svoju dušu ili na prijateljski poticaj
zapjevam ili pak zgodimice o njoj progovorim, osjetim kako
mnome dubinski struje uzavreli *srsi*. Riječ je o čudnovatim,
trncima sličnim tajnovitim treptajima uzbibane *nutrine*
što ih neizostavno ćutimo kad se doživljajno susretnemo s
neizrecivom ljepotom remek-djelâ vrhunske *umjetnosti*, pri
čemu nipošto ne smećem s uma ni one velebne *umjetnine*
koje kao *homo caecus* nisam kadar obuhvatiti znatiželjnim
pogledom bistrih, široko otvorenih očiju.

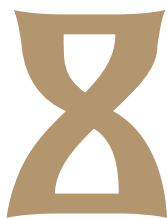
Pjesma spram koje mi nije moguće zatomiti čudesno *divlje-
nje* maestralno je djelo dvojice još uvijek manjkavo valo-
riziranih *velikana* umjetnosti riječi nastale na tlu Bosne i
Hercegovine. To su ISAK SAMOKOVLJA (1889-1955) i HAMID
DIZDAR (1907-1967). Ne ulazeći u zagonetnu raščlambu

blijedo nam znanih okolnosti nastajanja teksta i melodije što se u ovoj pjesmi sljubljuju u nerazdruživu organskom *jedinstvu*, pokušavam ukazati na nju kao na sveltremeno uzornu paradigmu za izgladivanje krajnje suptilna partnerskog odnosa između *muškarca i žene* na kojemu se čvrsto zasniva i iz kojega blagotvorno kulja *dobrobit* ljudskog roda na svim egzistencijskim razinama.

NEIMENOVANI muškarac i njegova draga koju resi plemenito ime ZUMRA (= od dobra roda; smaragdna) netom su se oko nečega preriječili. Zumra, žena *mednih usta* i *crnih očiju* što dominiraju zanosnim refrenom, time je vidno pogođena. Premda se to u pjesmi izriješkom ne kaže, njezin je dragi duboko svjestan svoje pogreške. Molski zapjev početnog osmerca odražava sjetu iz koje je moli da se *okrene*, a svojevrstan melodijski kontrast čujemo u sljedećem, durski prozračnom šesteru: *na vrelo kad pođeš*. Pretpostaviti je da će se Zumra na vrelu umiti studenom izvorskom vodom. I lice će joj se tada razvedriti. Ona će se s vrela vratiti sa svježom vodom, a on će je *čekati kraj đuguma*. A gdje je đugum, bit će tu i *kahve* i nježnih poljubaca. U ovom trenutku najbitnije je da se ona konačno okrene i da ga *pogleda*, a već spomenuti durski kontrast čut ćemo uslijed pravilnosti strofne pjesme i u šesteru treće kitice: *Ne ljuti se na me!* Dragi će je neusiljeno zamoliti da se okrene i da mu se *nasmije*.

23

IZ pjesme ne saznajemo je li njegova molba bila uslišena. U kontekstu ovog pohoda raspjevanom đulistanu to nije osobito važno. Tankočutno istkana sevdalinka nije izmaštana *bajka* sa sretnim završetkom. Ona je, baš naprotiv, realan odsluk čudljive dijalektike zamršena muško-ženskog odnosa. Tugaljivost dugih, profinjnim melizmima natopljenih melodijskih linija iziskuje majstorsko pjevanje. Paradoksalna je činjenica da je tu „mušku” pjesmu po mišljenju vrsnih znalaca pjevanoga sevdaha bravuroznim pjevom ovjekovječila neprežaljena *grande dame* vokalne interpretacije sevdalinke Zehra Deović (1938-2015).

Sevdalinka o kojoj je riječ svojevrсна je meditacija dugoročne učinkovitosti. Njezina oplemenjujuća katarzičnost ljekovita je za svako biće kojemu je istinski stalo do voljene osobe. Dopustimo joj da nas iznovice prokrvljuje svojom obnavljajućom toplinom.

Sead Muhamedagić

POHOD PETI: Mujo kuje konja po mjesecu

*Mujo kuje konja po mjesecu,
Mujo kuje, a majka ga kune:
– Sine Mujo, živ ne bio majci,
ne kuju se konji po mjesecu,
već po danu i po žarkom suncu.*

*– Ne kuni me, moja mila majko,
jer kad meni na um pane draga,
ja ne gledam sunca, nit' mjeseca,
ni moj doro mraka nit' oblaka,
već pod pendžer putujemo dragoj!*

24

J

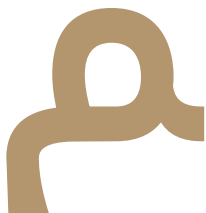
RASPJEVANIM đulistanom odzvanja jedna od najpoznatijih sevdalinki. Malo je izvođača naše autohtone gradske popijevke koji ovu pjesmu nemaju na svom repertoaru. Deset trohejskih deseteraca tvore dvije izričajno napučene kitice. Jednostavna melodija „udomila” je tekstni predložak još jedne rado pjevane sevdalinke. Riječ je o pjesmi *Čudna jada od Mostara grada*.

Nije mi poznato koja je od ovih dviju sevdalinki starijeg postanja. U novije je doba melodija pjesme koju pohođim u đulistanu doživjela ukrasno proširenje uvođenjem zaletnog zapjeva u trećem stihu obiju kitica, pa tako pjevač može otvoriti *grlo*, dok u zanosu punim plućima i zvonkim *glasom* pjeva: *Haj, sine Mujo...* ili pak: *Haj, ja ne gledam...*

Ono što glede ove sanjarske pjesme osobito privlači moju pozornost njezin je kriptični tekst koji se odlikuje istinskom literarnom kakvoćom. Od oka skriveni pjesmotvorni pripovjedač izravno nas suočava s mladićem *Mujom* koji se bakće poslom što bi ga danas malo tko umio valjano obaviti. On *kuje*

(= potkiva) konja za kojega saznajemo da je *doro*. Strastvenom ljubavlju zatravljeni momak čini to u noćno *nedoba*, obasjan mjesečinom. A mjesec je u sevdalinkama često nijemi, blistavi svjedok tanahnih čuvstava kojima su ovakve pjesme obilno protkane.

MUJINA preneražena mati strahuje da joj je sin sišao s uma. Njezina brižna opomena *nije* kletva, pa stoga nipošto nije primjereno ublažavati njezin izričaj pjevajući: ...*živ ti bio majci*, kako se može čuti u mnogim novijim izvedbama. *Živ ne bio* slikovit je i afektivan bosanski *idiom* koji ima upravo suprotno značenje.

Dramatičan vrhunac pjesme Mujino je kazivanje zabrinutoj majci iz kojega vidimo da već sama pomisao na neimenovanu *dragu* pretvara mladićevu zbunjenost u lakokrilu usmjerenost prema željkovanu cilju. To je pak određište jasno navedeno u zadnjem stihu pjesme: ...*već pod pendžer putujemo dragoj!* Tako je zapisano u meni nadasve dragocjenoj knjizi *Za gradom jabuka* (Sarajevo, 2004.) u kojoj je osvjedočeni štovatelj sevdaha Ivan Lovrenović sabrao 200 najpoznatijih sevdalinki. Čudno je, međutim, da ovog za pravilno razumijevanje pjesme ključnog stiha nema u gotovo nijednoj snimljenoj izvedbi. Pjesma uslijed toga završava u fatalnom bespuću dviju uvriježenih inačica predzadnjeg stiha: ...*ni moj doro mraka nit' oblaka* ili pak: ...*ni moj doro Drine vode hladne*. Ovakvim ishitrenim završetkom Mujo, ni kriv ni dužan, postaje smušeni čudak, što je oprečno slojevitu značenju njegova pamtljivog imena. Riječ je, naime, o hipokoristiku imena *Mustafa* (= odabrani), iako se Mujo, onkraj lascivna banaliziranja u najčešće trivijalnim vicevima, već odavno izborio za časnu samostojnost imena koje se i danas u Bosni i Hercegovini rado nadijeva novorođenim sinovima.

25

ZANIMLJIVE Mujine imenjake susrećemo u mnogim sevdalinkama. Sjetimo se u Ćulistanu već spomenutoga tuzlanskog *đumrugdžije*. Meni koji sam rodом iz Cazinske krajine neka bude dopušteno spomenuti legendarnog, u junačkim epskim pjesmama opjevanog Muju Hrnjicu, povijesnu osobu iz prve polovice 17. stoljeća. Vodom iz njegova kladuškog bunara često sam u djetinjstvu gasio žeđ. Vjerujem da je i on volio i umio pjevati, pa ima smisla sjetiti ga se baš ovom zgodom.

Sead Muhamedagić

POHOD ŠESTI: Il' je vedro, il' oblačno

*Il' je vedro, il' oblačno,
il' je tamna noć,
il' je sunce, il' je mjesec,
il' je b'jeli dan?*

*Nit' je vedro, nit' oblačno,
nit' je tamna noć,
nit' je sunce, nit' je mjesec,
nit je b'jeli dan
već je ono Sokolović
mlad Ibrahim-beg.*

*Zanio se, unio se,
u svoj golem nam,
što on ljubi sultaniju,
sultan-Zulejhu.*

*Kaži Zulko, reci dušo,
što sam tebi ja?
Ti si Ibro, alem sunce,
Što nada mnom sja!*

*Posljednji
prilog našeg
dragog i
velikog*

*Seada
Muhamedagića
pisan za
Bošnjački glas.*

*Nadali smo
se nastavku
njegovih
prekrasnih
analiza.*

*Dogovarali
smo sve te
tekstove
ukoričiti
u Knjigu
sevdaha.*

PJESMA koja jednostavnom, pa ipak raskošnom strofnom melodijom prožima vremenski uokvireni zvukoprostor dobro nam znano-ga *đulistana* jedna je od najstarijih zabilježenih sevdalinki. Prvi sam je put na radiju čuo kao golobradi četrnaestogodišnjak u sarajevskom *Zavodu za slijepu djecu*. Iako sam poput onodobne dugokose mladarije pjevušio strane hitove popularne zabavne glazbe, na čudnovat me je način već pri prvom slušanju duboko u nutrini dodirnulo majstorsko muziciranje potpuno mi nepoznato-ga sarajevskog pjevača i sazlije *Muhameda Mešanovića-Hamića* (1931-1978). Vinilska singlica na kojoj je bila i pjesma koju analiziram godinama je krckala na mome starom gramofonu.

Specifičnim načinom sviranja i pjevanja vrhunskog umjetnika koji mi je neusiljeno približio sevdalinku u posve novom glazbenom ruhu pomnije ću se pozabaviti u sljedećem *pohodu* raspjevanom

đulistanu. Valja mi se vratiti naznačenoj pjesmi koja se osim istaknute melodijske raskoši odlikuje naizgled običnim tekstom nedvojbene literarne kakvoće.

س

*Nama,
koji smo
još tu,
ostaje tuga,
miris neba
i behara
s kojim
smo te
ispratili
si žalost
što su tvoji
„Pohodi
raspjevanom
đulistanu”
nedovršena
priča.
Osvijetlio
si nas i
blagoslovio
svojom
mudrošću.*

SLAVENSKA *antiteza* stilaska je figura karakteristična za ugodajnost usmene pučke književnosti. Poznajemo je iz lirskih narodnih pjesama poput u svijetu slavne *Hasanaginice*. Sastoji se od neobična *pitanja*, njegove *negacije* i neočekivana *odgovora*, živopisno nas uvodeći u slikovitu izričajnost kakvom se može podičiti samosvjesna *urbana* pjesma koja bez okolišanja dočarava pristala aristokratskog mladića Ibrahim-bega Sokolovića. Nije, dakle, u sutonskoj polutami časovito utihnula gradskog sokaka ni vedro niti oblačno, nije ni noć niti dan, nego je u žarištu pjesme naočit momak, ponosit zbog svoga golemog *nama* (= ugleda), sretan što ljubi predivnu sultan-Zulejhu. A ona je – znakovito kaže njezino biblijsko ime (= zavodljiva) – predano očarana ljepošću stasita mladića. Njihov kriptični dijalog u završnoj kitici zanosno je blještav vrhunac snažne sevdalinke: *Kaži Zulko, reci dušo, / što sam tebi ja? / Ti si, Ibro, alem sunce, / što nada mnom sja!*

Kaže se da su književni prevodioci najpouzdaniji tumači literarnih tekstova. Kad sam prije petnaestak godina u Austriji držao predavanja o duhovnim osobitostima Bosne i Hercegovine u europskom kulturalnom kontekstu, poslužio sam se na tragu ove s mnogih strana valjano podzidane tvrdnje ovom sevdalinkom kao osebnom kulturološkom *poveznicom*. Slavenska *antiteza* privukla je velikana svjetske književnosti Johanna WOLFGANGA VON GOETHEA (1749-1832) velebnoj baladi o Hasanaginici, što je urodilo uspjelim (antologijskim!) prepjevom ove singularne pjesme koja ama baš nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Goethe se pritom značajki poslužio prepjevom talijanskog prirodoslovca i putopisca ALBERTA FORTISA (1741-1803). Povezujuće je djelovala i lijepa Zulejha, imenjakinja glasovite Goetheove SULEIKE iz njegova maestralnog *Zapadno-istočnog divana* (1819.).

Ovu sam pjesmu u svom prepjevu pjevao pred nazočnim auditorijem, nepretenciozno pokazavši da se sevdalinka može pristojno pjevati i na njemačkom jeziku. Pa ipak ju je neusporedivo ljepše čuti u izvorniku, onako kako nenadmašno pjeva Muhamed Mešanović-Hamić. Stara snimka postoji na internetu. Upravo slušam te zakučaste melizme koje nikad neću moći potpunoma svladati. Oči mi se pune suzama! To je ta blagotvorna katarza naše nezamjenjive, vječno žive i nenadomjestive sevdalinke.

„SEVDALINKA je ljubavna pjesma u nadasve širokom smislu te uzvišeno produhovljene riječi. To je gradska pjesma nastala prije pet stoljeća na tlu Bosne i Hercegovine. Ona predstavlja neprocjenjivo kulturno blago neprolazne vrijednosti. Živopisnim stapanjem valovito raskošnih melodija i najdublje proživljenih tekstova ona zanosnom srčanošću opjevava uzlete i stremljenja, drhtaje i tonuća, čežnje i nagnuća, patnje i strasti ljudske duše koja neprestano žeda za ljubavlju, vazda spremna nekome je podariti ali je i primiti od voljene osobe. Slušanje i pjevanje sevdalinke obnavlja i pročišćuje ljudskost, pomažući čovjeku da ne posustane u izgrađivanju plemenitosti kojom je stvoren i iz koje crpi pokretački smisao života...” (uvodna riječ na albumu zbora Bulbuli, Hasan-agin sevdah, KDBH Preporod, 2017.)

„SANJAO sam onomad – a bilo mi je nepunih pet godina – kako letim visoko visoko, sve brže u visinu, obasjava me svjetlost koja se znatno razlikuje od uobičajena danjeg svjetla što ga, unatoč stopostotnoj sljepoći, dobro mogu osjetiti; žari mi se čelo, a tijelom mi kola neka fina toplina, u nosnice mi obilato navire miris svježije pečenoga kruha; i najednom znam kamo letim: put neba, k dragom Bogu letim, visoko, visoko uzlijećem, miris još sasvim vrućeg kruha izaziva mi u ustima osjećaj hranjiva krušnog okusa, a onda se najednom začuje glas koji ne mogu opisati nijednim prikladnim atributom – glas koji mi razgovijetno kaže: «Tako! sine!» A ja – sav treperim, jer znam: Zove me dragi Bog! On i nitko drugi!! I onda se naglo probudim, osjećam u sebi neku dotad neoćućenu olakšalost, lakoću poput one koju uvijek osjetim nakon kupanja; odišem onom dragom blagdanskome čistoćom i samo što opet ne poletim. Nosnice mi još uvijek ugodno draška miomiris netom ispečenoga kruha. I silno sam sretan. Sanjao sam dragoga Boga! Okus kruha još mi je na jeziku i u nescima, a u dječjoj glavici jasna misao pretvorena u čvrstu odluku: Nikomu ni riječi o ovom predivnom snu! To je moj najskrovitiji dragulj i dobro ga moram čuvati u najstrožoj tajnosti. Nikomu ni riječi. Jasno!” (Miris neba: duhovno-književni eseji, Karista, Zagreb 2009.)

„S primjerenom sviješću o vjerničkoj odgovornosti iščekujem čas stupanja pred lice Božje. Kakav god za mene bio Njegov sud, spremno ga prihvaćam sa živom vjerom u Njegovo iscjeljujuće milosrđe i nesagledivo beskonačnu milost koju s jednakom gorljivošću u kronološkom slijedu zazivaju starozavjetni psalmist David, novozavjetni Isusovi učenici i prema Kur'anu zadnji poslanik Božji - Muhammed. Svi su oni nezaobilazni uzori na mome životnom putu, svagda vrijedni moga štovanja i divljenja. I zato molim dragoga Boga velikoga da me i nadalje vodi tom putanjom čežnje, traganja i učenja, potičući me da u Njegovo ime činim sva ona dobra djela što sam ih kadar ostvarivati na temelju sposobnosti i znanja što sam ih od Njega bez svojih zasluga primio kao osobit milosni dar.“

MUHAMEDAGIĆ, SEAD (IVAN), hrvatski prevoditelj (Skokovi kraj Cazina, BiH, 14. X. 1954 – Zagreb, 4. VIII. 2021). Slijep od rođenja, u Zagrebu je završio Birotehničku školu pri Zavodu za rehabilitaciju slijepe i slabovidne djece i omladine (danas Centar za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“), a

diplomirao 1977. germanistiku i jugoslavistikom na Filozofskom fakultetu. Djelovao je od 1975. kao pjevač (bas) u ansamblu Collegium pro musica sacra. Od 1978. samostalni prevoditelj s njemačkoga i na njemački jezik, prevodio je teološku (Hans Küng, Rudolf Otto), filozofsku (Hans Blumenberg), muzikološku (Carl Dahlhaus, Nikolaus Harnoncourt), književnoznanstvenu i pedagošku literaturu, oratorije i tekstove pjesama, a osobit je ugled stekao kao prevoditelj moderne austrijske i njemačke književnosti, prije svega poezije (Theodor Kramer, Peter Turrini, Klaus Hensel) i drame (Arthur Schnitzler, Ödön von Horváth, Thomas Bernhard, Gert Jonke, Werner Schwab); preveo je i priredio Antologiju novije austrijske drame (2002), a napose mu se ističe prijevod dramske kompozicije Karla Krausa (Posljednji dani čovječanstva). Ugled je potvrdio vrsnim prijevodima romana W. G. Sebald (Emigranti) i T. Bernharda (Brisanje, raspad). Objavio je zbirku pjesama Slijepčev vir (2001) te knjigu eseja Miris neba (2009), posvećenu duhovnosti u književnosti. Osim vodećih hrvatskih prevoditeljskih nagrada, primio je 2002. i austrijsku državnu prevoditeljsku nagradu, *Österreichischer Staatspreis für literarische Übersetzer*. (izvor: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/muhamedagic-sead/> Od 2023. godine, Hrvatska knjižnica za slijepe (<https://www.hkzasl.hr/>) osnovala je natječaj za najbolju kratku priču posvećenu rano preminulom germanistu, književnom prevoditelju, publicistu, pjesniku, prevodiocu, velikom poznavatelju knjige i pisane riječi i nazvala ga <Sead Ivan Muhamedagić>.

Foto:
Nikola Šolić

Sead Muhamedagić

Bošnjački identitet u (europskom) procijepu

SAŽETAK

PROMIŠLJANJE raznorodnih aspekata europskog identiteta Bošnjaka neophodno je i na razini individualnog (osobnog) identiteta. U ovom ću izlaganju, polazeći od osobnog primjera, pokušati prikazati genezu formiranja vlastitog identiteta u kojemu se stjecajem kompleksnih životnih okolnosti njegova rođenjem preuzeta, temeljno bošnjačka sastavnica našla u procijepu niza novostečenih sastavnica koje bismo, osobito kad je riječ o kulturalnom identitetu, mogli nazvati europskima. I dok se mojim prolaskom kroz kojekakve životne tjesnace bošnjačka (u to doba muslimanska) komponenta sužavala, s vremenom je, životnim sazrijevanjem i dubljim poniranjem u skrovite slojeve nutrine, uspostavljeno stanje u kojemu bošnjačka sastavnica moga osobnog identiteta zauzima mjesto njegove temeljne nacionalne odrednice.

Svjestan delikatnosti ovog autoanalitičkog pothvata u kojemu je teško zadržati kritičku distanciranost i s time usko povezanu objektivnost, upuštam se u ovo samopromatranje s uvjerenjem da će na taj način cjelokupno promišljanje tematike ovog simpozija biti obogaćeno autentičnim prinosom trajne vrijednosti.

1. SAN I ČEŽNJA

U KONTEKSTU zbornika u kojemu su sabrani poglavito znanstveni tekstovi koji tematiku europskog identiteta Bošnjaka interdisciplinarno promišljaju s mnogo različitih aspekata moj ogled djeluje pomalo neobično. On izvanjski nije strukturiran kao znanstvena rasprava s pripadnim znanstveno-kritičkim aparatom. Riječ je o literarnom eseju u kojemu je stvarnosna (nefikcionalna) nepatvorenost iznesenih činjenica zaogrnutu ruhom istkanim od književne (fikcionalne) istinskosti. U tom osebnom tkanju (textum) nerazmrsivo se isprepleću tanane niti čutilno-misaonog prediva iz kojega se izvijaju čas ustreptale čas opet smirene rečenice o čežnji i traganju čovjeka uosobljenog u liku moje pojavnosti za dragim i Velikim Bogom.

Vijugavost ove duboko intimne i stjecajem okolnosti zbornički fragmentarne priče najprije će nas odvesti na Skokove, malo selo blizu Pećigrada u Cazinskoj krajini. Tamo sam, naime, kao dječak koji već umije jasno govoriti i ima dobro pamćenje, u novosagrađenoj obiteljskoj kući usnio neobičan san, o kojemu sam u uvodnom tekstu zbirke književno-duhovnih eseja *Miris neba* (Karista, Zagreb 2009.) ovako zabilježio to predragocjeno sjećanje:

SANJAO sam onomad – a bilo mi je nepunih pet godina – kako letim visoko visoko, sve brže u visinu, obasjava me svjetlost koja se znatno razlikuje od uobičajena danjeg svjetla što ga, unatoč stopostotnoj sljepoći, dobro mogu osjetiti; žari mi se čelo, a tijelom mi kola neka fina toplina, u nosnice mi obilato navire miris svježe pečenoga kruha; i najednom znam kamo letim: put neba, k dragom Bogu letim, visoko, visoko uzliječem, miris još sasvim vrućeg kruha izaziva mi u ustima osjećaj hranjiva krušnog okusa, a onda se najednom začuje glas koji ne mogu opisati nijednim prikladnim atributom – glas koji mi razgovijetno kaže: «Tako! sine!» A ja – sav treperim, jer znam:

Zove me dragi Bog! On i nitko drugi!! I onda se naglo probudim, osjećam u sebi neku dotad neoćućenu olakšalost, lakoću poput one koju uvijek osjetim nakon kupanja; odišem onom dragom blagdanskim čistocom i samo što opet ne poletim. Nosnice mi još uvijek ugodno draška miomiris netom ispečenoga kruha. I silno sam sretan. Sanjao sam dragoga Boga! Okus kruha još mi je na jeziku i u njećima, a u dječjoj glavici jasna misao pretvorena u ćvrstu odluku: Nikomu ni rijeći o ovom predivnom snu! To je moj najskrovitiji dragulj i dobro ga moram ćuvati u najstrožoj tajnosti. Nikomu ni rijeći. Jasno!

Slikovita znakovitost i neprolazna ljepota toga predivnog sna najljepši je ures moje bogozovne nutrine u kojemu se svagda bjelodano zrcali moja stalna, još uvijek djetinje iskrena ćežnja za Bogom. Ta u svojoj uskovitlanoj punini neizreciva ćežnja vjerno me iz dana u dan prati kroz život, pomaćući mi da se probijem kroz sve njegove katkada preuske tjesnace, sokoleći me kad klonem, usmjerujući me kad stanem vrludati. Iz nje se i po njoj iznovice obnavlja moja za dragim Bogom sveudilj žedaćuća ljudskost, sve osvješćenije se ravnajući prema iskonski plemenitoj uzornosti mojih rahmetli roditelja: oca Ibrahima i majke Dervise.

2. UĆENJE I TRAGANJE

POTPUNA neoćekivanost i zatravljuća ljepota moga djetinjeg bogosna i danas me pokreće u svemu što jesam i što nastojim biti. Nije stoga nikakvo ćudo da sam ubrzo nakon toga ćudesnoga sna postavio svojoj majci naizgled jednostavno, a zapravo dubinsko pitanje: “Gdje je Bog?” A ona, s obzirom na ondašnje prilike dobro poućena muslimanka koja je redovito klanjala i postila i prilićno pravilno umjela ućiti u Kur’anu, spontano je izrekla odgovor koji me i danas zadivljuje pregnantnom razvidnoću: “Dragi je Bog tamo gdje ga spomeneš!” Kad se kasnije moje znanje o Bogu postupno počelo povećavati, uvijek sam se iznova sjećao toga odgovora iza kojega je stajala jasna vjernićka logika kojoj nimalo ne može nauditi novovjeka propitućuća skepsa razumskog gonetanja.

Kada sam se zatim dvije godine nakon toga razgovora s majkom kao dak obreo u sarajevskom Zavodu za slijepu djecu, od te sam temeljne djetinje spoznaje hitro izgradio svojevrstan obrambeni zid. U ono smo doba, naime, u toj ustanovi bili ateistićki odgajani. Bilo je u to dječaćko doba tjeskobnih trenutaka, duševnih muka zbog odvojenosti od rodnoga doma i kruljenja izgladnjelih crijeva, ali se ipak nikad nisam osjećao bespomoćno i nezaštićeno, jer sam znao i vjerovao da je dragi Bog uza me, On koga sam sanjao, koji me umije saćuvati od svega što bi me moglo snaći. Pouzdano sam već tada osjećao da mi je On dao bistrinu iz koje sam shvatio da nitko osim Njega ne zna što se zbiva u mojoj nutрини. I tada sam u sebi izgovarao onih nekoliko sura što sam ih naućio još prije nego što sam sanjao onaj predivni san. Na te sam sure nadovezivao svojim rijećima sročenu molitvu da me dragi Allah ćuva i brani, da sve bude onako kako treba biti, a On najbolje zna što sam htio reći.

NAKON trećeg razreda osnovne škole na svoju sam inicijativu u vrijeme školskih praznika s djecom iz komšiluka u Velikoj Kladuši krenuo u mekteb. Naućio sam još nekoliko sura i mnoge zanimljive ćinjenice o islamu što ih je nać tadanji vjeroućitelj (kladućki imam Omer Hodćić) na zanimljiv naćin pokućšavao priblićiti mome znatićeljnomo dječjem obzorju. Iako me je pamćenje dobro slućilo, ubrzo sam uoćio potrebu zapisivanja tećih sura, što u mektebu nije bilo moguće. Shvatio sam takoćer da u arapskom jeziku ima glasova

koji se izgovaraju drukčije od naših, pa sam za njih na svoju ruku izmišljao posebne slovne oznake. Prepisivao sam tako na brajicu (pismo za slijepe) sure i druge tekstove iz ilmihala. Nakon četvrtog razreda nastavio sam ići u mekteb i naučio klanjati. O svemu tome, dakako, u svojoj sarajevskoj školi ništa nisam govorio. Ni svoje bilješke nisam smio ponijeti sa sobom u školu.

U dvanaestoj godini života naglo mi je od tromboze umro otac, dobri moj baba koji je kao školovani trgovac u sebi sjedinjavao sve ono što odlikuje časna i čestita čovjeka kojega su resile duboka pobožnost i plemenitost blage ljudske naravi. Te njegove osebuje kakvoće postao sam svjestan tek kasnije, kad mi je iz pričanja mnogih ljudi koji su ga dobro poznavali uspjelo rekonstruirati trnovitost puta kojim je hodio tijekom nepunih šezdeset proživljenih pozemljarskih godina. Njegovu iznenadnu smrt doživio sam kao najteži životni udarac. Štošta sam ga još htio pitati i bio sam siguran da bi mi baš on znao dati zadovoljavajuće odgovore, jer je osim izvrsne potkovanosti u vjeri posjedovao široko građansko obrazovanje.

Čežnja za dragim Bogom od toga je doba u meni postajala još mnogo veća. Na svoju veliku žalost u mektebu više nisam mogao naučiti ništa novo. Prolazile su godine, iz Sarajeva sam zbog nastavka školovanja prešao u Zagreb, pubertet i adolescencija zapljuskivali su me šarolikim kolopletom uskovitlanih emocija, razbuktavajući u meni želju za učenjem i traganjem. Za razliku od sarajevske internatske skučenosti u Zagrebu sam nalazio mnogo više manevarskog prostora za svoj duhovni razvitak. Iz razdragane srednjoškolske bezbrižnosti odvažno sam zakoračio u spoznajnu ustreptalost studentskoga života, nošen kategoričkim imperativom cjelovite socijalne integracije, kako bih kao svestrano zainteresiran slijepi intelektualac našao svoje pravo mjesto među ljudima, otkrivajući sebi primjerene mogućnosti kreativna doprinosa sredini u koju sam se čvrsto ukotvio. Čežnja za Bogom i dalje me je pratila, a na mom životnom putu sve su se češće pojavljivali simpatični ljudi nošeni sličnim porivima. Većinom su bili kršćani katoličke provenijencije. U nekima od njih prepoznao sam iskrene tragače za Bogom, što je s vremenom između njih i mene dovelo do stvaranja iskrenih i dubokih prijateljstava koja se još uvijek intenzivno nastavljaju.

33

3. PREVIRANJE I SAZRIJEVANJE

PROCES upoznavanja s kršćanstvom trajao je desetak godina. Započeo je slušanjem katoličkih radijskih emisija na njemačkom jeziku koji sam počeo učiti u najranijem djetinjstvu, a intenziviran je čitanjem za mene neobično dojmpljiva romana poljskog nobelovca Henrika Sienkiewicza *Quo vadis*. Silno sam se kao trinaestogodišnjak uživljavao u patnje progonjenih kršćana u starom Rimu, nepravедno optuženih za podmetanje požara što ga je inscenirao ćudljivi imperator Neron. Dolaskom u Zagreb i napredovanjem u svladavanju njemačkog jezika raslo je i moje osobno upoznavanje katoličkoga kršćanskog nauka. Unatoč svim raznoraznim životnim previranjima kojima sam tada bio izložen, moja se čežnja za Bogom nije smanjivala. Antropomorfnost kršćanski poimanoga Boga združena s fasciniranošću Isusom iz Nazareta o kojemu se predivno govori i u Kur'anu silno me je privlačila, nudeći mi mogućnost razgovora s ljubljenim Bogom o čemu u islamu ništa nisam naslućivao. Na krštenje koje se dogodilo u završnoj godini moga zagrebačkog studija nitko me ni na koji način nije nagovarao. Znao sam da se tim korakom upuštam u nadasve uzak duhovni tjesnac, izlažući se kojekakvim neugodnostima. Najteže mi je bilo svojoj dragoj

majci iskreno priznati što sam učinio. Više od dvije godine odgađao sam taj trenutak, ali mi je silno bilo stalo do toga da o tome ne dozna od nekoga sa strane. Rana koju sam joj zadao i mene je neizrecivo boljela. Molio sam dragoga Boga da mi pomogne sačuvati sinovski odnos prema majci koja mi je skupa s neprežaljenim ocem odgojno u središte bića usadila predano življenim islamom protkane duhovne temelje na čiju je granitnu i svagda bogozovnu stamenost bilo moguće nadograditi skrletnu filigransku raskoš kasnije stečene kršćanske duhovnosti. Ako me ljudi danas smatraju dobrim čovjekom, to je uvelike zasluga mojih divnih roditelja.

Prolazile su dinamične godine u kojima sam se profesionalno oblikovao kao književni prevodilac, publicist i pjesnik. Za moj duhovni razvitak, intelektualno profiliranje i svjetonazorsku usmjerenost od posebne je važnosti bilo sustavno poniranje u semantičke dubine njemačkog jezika koji je s vremenom za mene postao mislotvornim u jednakoj mjeri kao i jezik što mi je rođenjem ucijepljen s majčinim mlijekom. Uslijed sljepoće daleko sam lakše dolazio do knjiga koje sam mogao čitati na njemačkom, što se zatim obilato i blagotvorno odrazilo na moju današnju identitetsku pojavnost. Upravo toj okolnosti imam zahvaliti solidnu egzistencijsku osnovu koja mi omogućuje da uz stalnu Božju pomoć i uz podršku dobrih ljudi sretno živim životom dostojnim čovjeka, posvema lišen opasnosti da nekome padnem na skrbnički teret.

4. IDENTITET U PROCIJEPU

JTKO sam ja i što sam? Odakle dolazim i kamo težim stići? Nisu to konvencionalna retorička pitanja koja se, u pluralnoj formi postavljena na početku velebnoga Blochova djela *Princip nada* iz te samo naizgled konvencionalne retoričnosti izdižu na razinu filozofskog promišljanja. Ta sam pitanja oduvijek osjećao kao zasun na vratima skrovite osobne intime. Još kao dijete slutio sam njihovu misaonu jezgrovitost i čuvstvenu napućenost. U sebi sam vrlo rano otkrio nešto što tada nisam umio nazvati pravim imenom, a radilo se o *empatiji*, o toj čudesnoj sklonosti iskoraka prema drugom i drukčijem. Nije to bio bijeg od vlastitoga septva nego djetinja radoznalost i znatiželja. Volio sam znati nešto više o drugima i drukčijima, nadajući se da ću na taj način i sa svojom vlastitom drukčijošću (osobito s obzirom na sljepoću) bolje umjeti izlaziti na kraj. Stalno sam osluškivao unutarjni glas savjesti, a on mi je govorio što učiniti, a čega se kloniti. Vjera u Boga koja je s vremenom sve više prerastala u vjerovanje Bogu u meni je bila nastanjena otkako znam za sebe. Tjelesno-duševna klimakterijska kriza koju sam prije nekoliko godina mjesecima mukotrpno proživljavao nedvojbeno mi je pokazala da sam, zahvaljujući daru vjere iz koje sam i tada crpio životnu snagu i motivaciju koju Viktor E. Frankl naziva *volja za smislom*, svejednako ostao na tragu puta kojim sam radosno krenuo onoga davnog jutra kad sam se probudio iz naljepšeg bogosna svoga života.

ZASUN na vratima intime spreman sam dodirnuti u fazi životne zrelosti iz koje ispisujem ove rečenice u nastojanju da one - kako to mudro savjetuje austrijska pjesnikinja i prozaistica svjetskog ugleda Ingeborg Bachmann (1925-1973.) - budu *istinite*. Odkrivanju tu tajanstveno izrezbarenu dvernutrine, duhovnim očima gledam taj svoj osobni identitet u meandrično vijugavu procijepu. Gledam i vidim, osluškujem i čujem, kušam i zatvorenih usta nosnicama udišem miris tvarnih i duhovnih sastavina od kojih sam ispreden, istkan i sazdan u jedincatoj neponovljivosti nedjeljive ljudske jedinice koja se zrcali u onome što se zove mojim najosobnijim *Ja*. U toj su

skrovitij komorici moje žustro pulsirajuće nutrine za koju vjerujem da se nalazi u srcu uredno smještena sva misaona i ćutilna vrela, svi porivi i nagoni, sva čeznuća i htijenja, tjeskobe i tlapnje, kolebanja i protuslovlja, strahovi i strepnje, strasti i žudnje - jednom riječju sve ono što me kao čovjeka pokreće, nosi, određuje, prizemljuje, tišti, obara, boli, uzdiže, uznemiruje, smiruje, razbuđuje, jača i uzvisuje, vodeći me vijugavom pozemljarskom stazom do časnoga životnog ispunjenja i dostojnoga naravnog uminuća, kada ću - tako se pouzdano nadam i u to nepokolebljivo vjerujem - spremno krenuti i brzo stići u džennetsko okrilje Boga Velikoga.

IDENTITETSKA rascijepljenost kao odslik moje životne svakodnevice daleko je, međutim, od zbrkanosti, nesklada i kaosa. Mislim, znam i ponajpачe vjerujem da kao kovač *Sreće* (pišem je velikim početnim slovom, jer je ona za mene mnogo više nego što uzmažu biti pojmovi kao što su mitska *Fortuna* i plodotvorna *Felicitas*) ne remetim postojanost jezičca na tezulji onog duhovnog ravnovesja što ga je dragi Bog ugradio u moje biće u času u kojemu sam stvoren jarkim proplamsajem Njegove stvoriteljske volje. Stoga mi nije teško u riječi uobličiti spoznaju da moj identitet na vjerskoj, nacionalnoj i kulturalnoj razini upućuje na svojevrsnu slojevitost u kojoj sve sastavnice te moje takvosti skladno žive u suodnosu iz kojega nastaje *mixtum compositum* za koji nema bolje označidbene sintagme nego što je *prijateljstvo identiteta*. Ne bježim, dakako, od potrebe da se, znajući da svaka jedinka u konačnici pripada nekom kolektivitetu iz kojega se i za nju izvodi kolektivna pripadnost, u vezi s osobnim identitetom jasnije odredim.

POČET ću stoga najprije s kulturalnom razinom. O važnosti njemačkog jezika za moj cjelokupni mentalni i duhovni razvitak već sam govorio. Moje intenzivno bavljenje austrijskom književnošću i kulturom posvijestilo mi je i naglašeno europsku dimenziju moga osobnog identiteta, ali sam je, ne želeći je zlorabiti po navici trenutačno aktualne dnevno-političke retorike, u naslovu ovog ogleada stavio u zagrade. Kao čovjek koji već više od četrdeset godina "kulturnjački" živi i javno djeluje u Hrvatskoj, punim plućima udišem zrak koji struji hrvatskim kulturnim obzorjem. Što i kako na tom planu najiskrenije mislim i osjećam ponajbolje je izrečeno u za mene ponajljepšem cvijetu hrvatske domoljubne poezije što je iznikao iz pera u Trstu rođenoga hrvatskog pjesnika Drage Ivaniševića (1907-1981.). Njegova pjesma *Hrvatska*, nastala 1965. godine u spomen Većeslavu Holjevcu, ima za mene osim neponovljiva kozmopolituskog duktusa još jednu dodatnu vrijednost koja je posredno povezana s mojim milim ocem. U vihoru partizanskog ratovanja na području Cazinjske krajine Većeslav Holjevac je u mome pitomom zavičaju u nekoliko navrata mjesecima boravio, najčešće tom prilikom odsjedajući u mojoj rodnoj kući. Njega i moga oca povezivalo je iskreno prijateljstvo. Citiram stoga spomenutu Ivaniševićevu pjesmu, jer je istinitost njezinih petnaest stihova duboko utkana u istinoljubivost moga intimnog svjetogleda:

*Ni brda nisu,
ni doline, ni rijeke, ni more,
ni oblaci nisu,
ni kiša ni snijeg nije
moja Hrvatska.
Jer Hrvatska nije zemlja, kamen, voda,
Hrvatska je riječ koju naučih od majke*

*i ono u riječi mnogo dublje od riječi;
i ono dublje s Hrvatskom me veže,
s Hrvatskom Hrvata,
s patnjama njenim,
sa smijehom i nadom,
s ljudima me veže,
te ja kao Hrvat brat sam sviju ljudi.
I kud god idem sa mnom je Hrvatska!*

U CITIRANOJ pjesmi impresivno se govori i o jeziku. Taj je hrvatski jezik na koji sam do sada preveo pedesetak knjiga nadasve važan dio moga kulturnog identiteta, jer je najtješnje povezan s mojim materinim ikavskim idiomom koji danas na moju veliku žalost sve više tone u nepovrat zaborava.

U Ivaniševićevim stihovima nema ni traga rigidnog nacionalizma koji je u minulih dvadesetak godina bolno, kadšto nažalost i pogibeljno narušavao međunacionalne odnose na ovim prostorima. Pojam nacije često je bio dnevnopolitički zlorabljen, nerijetko poprimajući konotacije koje su današnjem vremenu posvema neprimjerene. Slijedeći i u ovom segmentu težnju za istinskim rečenicama, moram priznati da pri pomisli na nedavne međunacionalne sukobe još katkad osjećam bolnu tjeskobu. Nacionalno i vjersko na ovim se prostorima još uvijek u svakodnevnoj uporabnoj praksi svodi na takoreći jedno te isto. Ideološkim razlozima uvjetovana neizvijenost nacionalnog osjećaja vjersku odrednicu identiteta grubo potiskuje u drugi plan. Ta me je činjenica koja se u Hrvatskoj očituje u načinu samoodređenja kojim i vjernici najprije ističu da su Hrvati pa tek onda katolici navela na ozbiljno razmišljanje o tome što sam ja u nacionalnom pogledu. Pogled kroz dver nutrine i ovaj put mi je djelotvorno pomogao. Imajući na umu uljudbenu odrednicu koju sam odgojem od svojih (bošnjačkih) roditelja kao predragocjen zavešljaj nekvarljive popudbine ponio iz roditeljskog doma, mogu danas ponosno reći da sam Bošnjak. Bošnjaštvo svojih roditelja maločas sam stavio u zagrade zbog činjenice da u vrijeme njihova identitetskog izjašnjavanja ova danas već potpuno etablirana oznaka nacionalne samobitnosti bosansko-hercegovačkih muslimana nije imala pravo građanstva.

Netom izneseno također bih želio potkrijepiti stihovima koji su u ovom slučaju moj vlastiti izričaj. Dragi mi je Bog na veliku radost omogućio da u razgovorima s majkom barem donekle zaliječim ranu koju sam joj svojedobno zadao. Sonet koji slijedi napisao sam prije petnaestak godina, a svoje je mjesto našao u mojoj zbirci pjesama *Slijepčev vir* (Pop&Pop, Zagreb, 2001.):

*DŽENNETSKI ZOV
(Materi u onosvijetu)
Ahiret - to je ime bogosvijeta
o kojem s nadom snivaju muslimi;
u skrovitoj se spremaju intimi
da duša krotko krene put dženneta.*

*Taj višnji cilj je rahmetli mi mati
svim bićem svojim željkovala žudno;
namazâ bezbroj klanjala je budno,
s vjerom da svud je dragi Allah prati.*

*Dok brižljivo joj lik u stihu snujem,
u ušima mi bogozov ezana.
Allahu ekber! - Dalek vapaj čujem:*

*“Ah sinko lipi, sričo mojih dana!
U džennetu sam. Zbog mene ne tuguj!
Pomaži! Daruj! - Is Dobrotom druguj!”*

OSEBUJNA ugođajnost citiranog soneta pozornu će čitatelju podosta reći i o meni kao vjerniku. Kad je riječ o vjerskoj sastavnici osobnog identiteta, procijep je u mome slučaju mnogo manje bolan nego što bi se to dalo razabrati iz do sada postignutih rezultata međureligijskog dijaloga između muslimana i kršćana. S razumljivih se razloga u ovom ogledu nisam htio upuštati u pokušaj tumačenja postojećih razlika. U sebi, međutim, svenevice premošćujem taj jaz, jer znam da sam uistinu - kako god to paradoksalno izgledalo - kao osvjedodčeni *kršćanin* još uvijek do stanovite mjere i bogozovni *musliman*. Kako je to moguće? I tu se dragi Bog pobrinuo da mi jezikoslovno priskoči u pomoć, jer pojam *musliman* temeljno označuje čovjeka koji je predan Bogu. Za razliku od mnogih ljudi koji prelaskom na kršćanstvo fungiraju kao obraćenici sa svojstvenom im konvertitskom revnošću, ja nikad nisam imao osjećaj da sam obraćenik u uobičajenom smislu te riječi. Čvrstu vjeru u Boga koji je svim trima abrahamskim religijama zajedničko ishodište već sam imao duboko u sebi, nastojeći je novim spoznajama produbiti i što zornije posvijestiti. I nadalje sam ćutio uzvišeno poštovanje prema islamu, čiju sam veličajnu numinoznost osjećao posebice onda kad bih se zadesio blizu oca ili majke koji su s dubokom predanošću klanjali svoje dnevne namaze. I kasnije sam nakon krštenja zgodimice neusiljeno slijedio majčin klanjački šapat pri izgovaranju znanih mi arapskih tekstova, a kad sam je jednom zgodom upozorio na nepravilno izgovoren redak iz završne dove, zagrlila me i poljubila, rekavši: “Znam da si na Božjem putu, a dragi je Allah kadar sve na dobro okrenuti.”

U tom dubokom uvjerenju što ga je spontano izrekla moja dobra mati živim i danas. Čežnja za dragim Bogom i dalje je glavni spiritus movens svih mojih životnih nastojanja, a u naše suvremeno doba, prepuno kojekakvih predrasuda kojima je cilj kršćane i muslimane što više međusobno udaljiti, ona u meni prerasta u težnju da upregnem sve svoje snage, kako bih obje te strane koje su u jednakoj mjeri dio moga bića barem donekle međusobno približio. Osluškujem i dalje Božji zov, a on mi dopire s objiju strana, uvijek me iznova povezujući s ljudima koji poput mene iskreno slave i zazivaju Svevišnjega.

S primjerenom sviješću o vjerničkoj odgovornosti iščekujem čas stupanja pred lice Božje. Kakav god za mene bio Njegov sud, spremno ga prihvaćam sa živom vjerom u Njegovo iscjeljujuće milosrđe i nesagledivo beskonačnu milost koju s jednakom gorljivošću u kronološkom slijedu zazivaju starozavjetni psalmist David, novozavjetni Isusovi učenici i prema Kur'anu zadnji poslanik Božji - Muhammed. Svi su oni nezaobilazni uzori na mome životnom putu, svagda vrijedni moga štovanja i divljenja. Iz zato molim dragoga Boga velikoga da me i nadalje vodi tom putanjom čežnje, traganja i učenja, potičući me da u Njegovo ime činim sva ona dobra djela što sam ih kadar ostvarivati na temelju sposobnosti i znanja što sam ih od Njega bez svojih zasluga primio kao osobit milosni dar.

(Zbornik radova XVII. simpozija Europski identitet Bošnjaka od minulog iskustva do suvremene afirmacije, Bošnjačka pismohrana, Svezak 11, broj 34-35, Zagreb, 2012.)

LUTKA

DOBRI moj Bože. Usliši moje molbe i otjeraj crne sjenke iz mojih snova koje me u snu progone. Odagnaj Milostivi, te utvare koje me i na javi progone i nikako da shvatim da ovozemaljsko zlo može da se oblikuje u ljudskim dušama punim mržnje pa da me to progoni i danas kad sam odrasla osoba.

Daj Bože, oplemeni i najveće zloće pa da se pokaju i da u pokajanju oprost zasluže na ovom i na onom svijetu. Pokušavam da zaboravim sve što mi se dogodilo, u strašnom ratu ali, ni danas u pamćenju nisam sposobna da to zaboravim i te strašne sjenke se nad mojom dušom nadvijaju ko crni oblaci iz kojih riga vatra i dim, ko iz najvećeg zloćudnog zmaja iz bajki koje sam čitala.

Ali trunak svjetla postoji i evo moje ispovijesti... Rat samo što nije počeo, otac je stalno slušao vijesti i tješio nas da rata neće biti, nema ko da se suprotstavi toj vojnoj sili koja prijeti, jer ako se samo neko pobuni nestaće sa ovog svijeta. Odlazio je na neke sastanke i sve više zabrinuto govorio: «Ženo moja, djeco moja, moramo bježati, ovdje će svašta biti!

38

Naš komšija Slobodan, koji je bio rezervni oficir moćne Armije, tješio nas i govorio: »Nikuda vi nećete, ja ću vas štiti svojim životom, šta bude mojoj djeci i vašoj će tako biti».

Ali vremenom sve je rijede dolazio i malo kasnije kako je vrijeme prolazilo govorio: «Komšo moj, ovi vaši se naoružavaju i hoće protiv ove vojne sile, koja je jedna od najjačih na svijetu. Bogme, bolje da se vi pakujete pa bjež'te vani. Teško da vas ja mogu spašavati od ovih mojih ludaka koji prijete osvetom. Kažu, Turci su nam zulum činili pa vrijeme je da im vratimo. Znam ja da vi sa Turcima nemate ništa al' haj ti to dokaži ovima koji su zadojeni mržnjom i hoće glave skidati samo što vam je tako ime i druga vjera. Znam ja da je Bog jedan, pa nek se svako moli kako hoće ali kome to reći. Ušo vrag u duše ludaka i ode sve u pakao».

Rat u Hrvatskoj bjesni i gledamo na televiziji kako gore kuće, bježanije uplakanog

naroda. Sa fronta stižu mrtvi vojnici, dobroljci i to unosi nove nemire u našem komšiluku. Čujemo da je u nekom selu u susjednoj općini u povratku s groblja grupa pijanih vojnika upala u nečiju avliju i pobila ih.

Otac je pozvao komšiju Slobodana i dugo su u drugoj sobi šapatom razgovarali. Ništa nisu rekli, a otac se osamio i nama ništa ne govori. Vidjela sam da je u brigama i nikako da se odluči šta treba uraditi.

Sve više je nereda u gradu. Pijani vojnici pucaju kad se vraćaju s fronta iz Hrvatske i provociraju one koji nisu s njima u tim nacionalnim borbama. Otac svaki dan odlazi negdje ali nama ništa ne govori.

Jedan dan nam reče: «Dragi moji, ovo ovako neće na dobro, rat je i na našim vratima. Ako mene odvedu, vi se pakujte i bježite u Njemačku, tamo primaju izbjeglice iz Hrvatske, a već su mnogi naši već pobjegli.

Proljeće je, i to buđenje prirode daje nadu da sa zimom i ovozemaljsko nevrijeme odlazi.

Sunce koje pregrijava, kao da sluti, da će sve na dobro izići. Malo se okišalo, pa niko ne izlazi, samo otac svaki dan ide na neke tajne sastanke i nama ništa ne govori.

Mama ga zabrinuto pita: «Reci nam šta se to sprema, hoćemo li bježati i li čekati da svi izgubimo glave, misli na djecu, šta će biti s njima ako tebe odvedu a ni moja glava nije sigurna. Vidiš da nas Slobodan izbjegava, ništa nam ne govori. Nosa onu puščerinu ko da je i u njega vrag ušao».

Jedno veče otac nas probudi i zabrinuto nam reče: «Kupe odrasle muškarce i negdje ih odvede i pitanje je dana kad će i mene odvesti».

Veli: «Razgovarao sam sa kumom Slobodanom, da ako mene odvedu da vas odveze na granicu Hrvatske, a kad tamo pređete, imate ove pare».

Dade majci jednu kufertu i nastavi: «Molimo Boga da ovo prođe a šta će biti poslije, to niko osim Boga ne zna». To reče i ode negdje.

Nije se vratio.

Poslije dva dana dođe Slobodan i reče majci pred nama: «Muhamed, je dobar čovjek, ja znam da ništa nije kriv, ali on je ovdje bio direktor naše pilane i sve viđene ljude odvođe na informativni razgovor. On je rezervni oficir, pa eto preventiva je da budu svi takvi izolirani da se ne organiziraju sa ovim vašim što su odnekuda i oružje nabavili. On će se vratiti, a vi, nikud van, da vam kakva budala ne učini neko zlo. Ja ću donositi nešto hrane pa, biće dobro».

Otac i dalje ne dolazi.

Slobodan dođe ponovo jedno veče i ispriča nam novu priču: «Odveden je u neki logor kod Banjaluke, ali ništa se njemu neće dogoditi. Čim se riješimo ovi nekih, što su se u šumu odmetnuli eto njega kući».

Prođe, mjesec, pa drugi, treći. Slobo ne dolazi.

Poslije skoro pola godine izolacije i neizlaska iz kuće dođe ponovo: «Morate ići, Muhamed mi je dao troškove da vas bezbedno odvedem do Gradiške, idu konvoji i bolje da i vi idete». Ti Zejno, obrati se mojoj materi: «Ideš sa mnom da odjaviš stan i da platiš sve obaveze, takav je ratni zakon i dobićeš papire da dobrovoljno napuštate ovaj teritorij».

Kad je sve obavljeno zakazan je datum odlaska.

Ja se zovem Mirsada, imam stariju sestru Mirandu i mlađeg brata Samira. Ja i sestra smo imali zajedničku sobicu u stanu u centru grada. Brat je spavao u dnevnom boravku, a nekad u roditeljskoj sobi. Imala sam raznovrsnih igračkaka ko i svaka curica. Otac je bio inženjer i bio je direktor pilane, mama radila u socijalnom. Ostali su bez posla čim je rat počeo. Otac proveo u logoru šest mjeseci i čekao nas u nekom sabirnom centru u Hrvatskoj. Tukli ga u logoru. Jednog našeg komšiju ubili. Ubili i neke druge iz našeg grada.

Spremamo se za put u Nigdinu.

Slobodan nas savjetuje da nosimo samo

dokumente i najnužnije stvari. Sve u dvije torbe stade. Uređujem svoju sobu kao da ću na more, jer smo jednom godišnje ljetovali u Makarskoj. Imala sam lutku koju sam naslijedila od sestre i ona je bila ikona među mojim igračkama. Zvali smo je Maša, po onoj Maši iz tv priče Maša i Mendo.

Slobodanova ćerka Milica s kojom sam se družila, bila je u mojoj sobi kad sam se sa Mašom opraštala kao da mi je sestra. Plakala je i kroz suze govorila: «Čuvaću je, ti ćeš se vratiti i opet ćemo zajedno na rijeku da se kupamo». Plakala sam i ja, i grleći smo se rastale.

Slobo nas je u dvorištu potrpaio u svoju Katricu - Reno 4 i krenuli smo. Na putu do Banjaluke, vidjeli smo popaljena sela i ništa nam nije bilo jasno. Slobo ništa nije govorio. Putem nas često zaustavljaju na nekim punktovima ali Slobo im daje neke poklone, novac, rakiju i prolazimo sve prepreke sve do granice. U pratnji vojne policije prelazimo most i vozimo se još pola sata. Slobo stade na nekom punktu i reče: «Sad idete sami pješice do hrvatske granice, tamo su njihovi, a onda neka vam Bog pomogne». Izljubi nas i ode.

Granicu prelazimo bez većih problema. Ništa nam nisu oduzeli, jer ništa nismo ni imali. Sve je ostalo tamo u našoj zemlji, samo mi nismo ostali.

Evo nas u Nigdini. Izbjegllice!

Vozom do Zagreba. Gledam kroz prozor puštoš koji rat napravi. Stižemo na kolodvor, tako se to kaže na hrvatskom. Dočekaše nas neki humanitarci i rekoše: «Vi ste u programu spajanja porodica i idete u Karlovac, tamo vas čeka vaš otac, otpušten iz logora». Zajedno sa nama idu još neke porodice u istom programu.

U Karlovcu smo.

Centar za izbjegllice i bivše logoraše u bivšoj kasarni, bivše zajedničke vojske. Vode nas na neki broj, taj i taj, na kojem je smješten naš otac. Otac, broj!

Evo ga, mršav ko tifusar, ošišan do glave, ali široka osmijeha kako to samo moj otac

ima. Ni trunke patnje neće da nam pokaže, iako je preživio pakao. To je moj otac, uvijek optimista i očiju uperenih naprijed u budućnost.

Spremaju nam papire i svi logoraši biraju zemlju u koju se iseljavaju. Mi biramo Španiju. Bože kako je to lijepa zemlja, Bože, lijepa je kao moja Bosna. Tako ja bar mislim, ali ima i nešto što moja zemlja nema.

Ali i moja Domaja ima čari koje Španija nema. Sad je to moja zemlja i učim da je zavolim. Hoće li to proći u mojoj duši?

Volim Španiju! Ali moja duša je tamo u Bosni, u gradu na najljepšoj rijeci, bistroj ko srčika. Zdrava voda, zvali su je Rimljani, a grad, moj rodni Grad, je kraljevski, gdje posljednji bosanski kralj izgubi glavu i Bosna šaptom pade.

Sad je i moj grad i moja zemlja u krvi porobljena u strašnom ratu, a ja i moja porodica patimo u ovoj sunčanoj zemlji. Idemo u Granadu. Posjećujemo maursku džamiju, sada spomenik kulture, jer i iz Španije su nekad davno protjerani muslimani i židovi. Židovi su po protjerivanju došli u moju Bosnu. Eto, mi smo sad u Španiji. Muslimani Bosne u Španiji.

Moja mama je trudna ponovo, iako sam ja već velika djevojčica. Sestra, skoro djevojka, a brat malo niži od mene.

Kad je mama rodila dvojke, dva brata, svi smo bili sretni. Rodila se dva Španjolca sa bosanskim porijeklom. Nisu naučili španski, jer se rat u Bosni završio i bili su mali da uče.

Otac, mama, brat i starija sestra, svi govorimo taj prekrasni jezik. Imamo prijatelje u Španiji. To je jedan gostoljubiv narod, skoro kao mi Bosanci. I danas razmjenjujemo poruke prijateljstva.

Kući, idemo kući!

Avionom do Zagreba. Nosimo isto onoliko torbi koliko smo ponijeli iz Bosne. Nosimo ranu na duši, koja ni danas ne zacjeljuje. Nosimo uspomene, koje su mehlem na duši.

Iz Španije. Autobusom iz Zagreba prema Bosni. Idemo kroz Karlovac, pa ispod Plitvica na granični prijelaz u moju Krajinu. Vozimo se spaljenim i uništenim krajolikom u kojima samo rijeke i planine još prkose toj varvarskoj nadaći. Bistre vode prkosne! Planine ponosite blistaju i to mi daje nadu da će upravo Božanska priroda pomoći da rane zacijele.

Moj grad i moja kuća.

Stižemo pred vrata stana. Grad je pun vojske. Naše vojske! To, naša vojska zvuči moćno. Ponosito! Prvi put još od srednjeg vijeka, još od nestanka Stare Bosne imamo svoju vojsku. Uvijek ratovali za tuđine. Ljiljani ponovo na našem barjaku. Skoro poslije šestotina godina.

Nije nestalo Bosne. Evo je reinkarnirane i ponosite. Preživjela.

Ulazim u svoju sobu. Iako u malom neredu, ugledah lutku Mašu na krevetu, pokrivena, kao da joj je hladno. Sve do glave. Otkrivam jorgan, svoj jorgan, i na prsima pored Mašinog srca, kuferata. Otvaram je i čitam: «Draga moja Mirsada, znala sam da ćeš se vratiti. Ja sam morala da idem, ja i moja porodica. Čuvala sam Mašu kao da mi je sestra. Plakale smo zajedno i mislile kako je tebi tamo u tuđini. Znam da je učinjena nepravda prema tvojoj porodici. Ali, učinjena je nepravda prema svoj djeci ove nesretne ali najljepše Zemlje na svijetu. Tata kaže, da selimo u Srbiju. Javiću se. Eto i ja idem u Nigdinu. Jer ova rijeka i ovaj Grad su mjesto mog rođenja. Bosna je i moja zemlja. Neko je htio da je otme tebi i meni. Rastavili su nas oni koji nas nisu ni pitali da li se slažemo. Mi smo žrtve zabluda odraslih. Ali ostajemo prijatelji i sestre, mi mladi da to popravimo. Budućnost je pred nama. Tvoja prijateljica i sestra Milica!»

Slovo o Amiru – biografija

AMIR TALIĆ, Zulfin i Nesimin rođen je 1. 4. 1953. u Šehovcima na obali Sane. Školovao se u Sanskom Mostu i Zenici. Radio u RMK Zenica, a potom u Geološkom zavodu Ljubljane. Uoči agresije na BiH, vraća se u Sanski Most na porodično imanje. Istovremeno intenzivno piše i objavljuje poeziju i prozu u književnoj periodici bivše Jugoslavije.

Pred rat objavljuje dvije knjige. Godine 1991. postaje akreditirani novinar „Oslobođenja” i dopisnik RTV BiH. Na tom poslu zatiče ga rat, što će mu kasnije pričiniti mnoge životne probleme od okupacijskih vlasti. Tokom rata 1992.-1995. zbog svojeg angažiranja protiv nasilja u BiH hapšen je i zatvaran od vlasti samozvane Republike Srpske BiH. Optužen je za špijunažu, gdje je po njihovim zakonima bila predviđena smrtna kazna. Proveo na robiji 13 mjeseci, u Sanskom Mostu, Prijedoru, Banja Luci i Doboju. U VIZ „Mali logor” u Banja Luci proveo je godinu dana, gdje je bio izložen strašnim psiho-fizičkim torturama, čije posljedice i danas nosi. To mu je kasnije bila i tematska preokupacija za knjigu poezije *Mali logor* i kratku prozu *Samica*. Snagom duha i prkosa preživio je ratnu golgotu.

TOKOM boravka u zatvoru vodi se živa aktivnost Međunarodnog PEN-a i grupe novinara u Njemačkoj (Jurgen i Maria Klocke) za njegovo oslobađanje iz zatvora. Posebno se ističe slovenski PEN (Jaša Zlobec i Boris Novak) te njemački PEN. Njegovoj porodici u izbjeglištvu na slobodnoj teritoriji u Zenici pomaže švedski PEN, uz posebno angažiranja Terya Korlboma. U akciji spašavanja učestvuje Međunarodni PEN, Amnesty International, MCK, razne organizacije za zaštitu ljudskih prava i mnoge humanitarne organizacije. Posebno je angažiranje njegove porodice, koja šalje pisma i apele na naznačene adrese. Njegov dvanaestogodišnji sin Ammar obilazio ga je osam puta u banjalučkom zatvoru. To sve inicira i dolazak povjerenice za ljudska prava UN-a gospođu Elizabet Ren, koja ga posjećuje u zatvoru u Banja Luci, ali ni to nije pomoglo da bude oslobođen. Stalni apeli, upućena pisma moćnicima bivše Jugoslavije, pismo osuđeniku za genocid i ratne zločine tadašnjem predsjedniku samozvane Republike Srpske BiH, Radovanu Karadžiću, održava stanje koje zatočeniku osigurava samo goli život. Razmijenjen je u razmjeni ratnih zarobljenika, tek poslije Daytonskog sporazuma 1996. godine. Iste godine učestvuje u radu Međunarodnog PEN centra na Bledu, gdje ga predlažu za prestižnu stipendiju njemačkog nobelovca Heinricha Bolla. 2018. ponovo učestvuje u radu PEN-a. na istom Kongresu na Bledu gdje je govorio o statusu i položaju pisaca danas u BiH. Takođe učesnik i 2019. godine.

41

PO povratku nastanjuje se u Sanskom Mostu i intenzivno učestvuje u kreiranju kulturnog života u lokalnoj zajednici i BiH. Plod njegovog

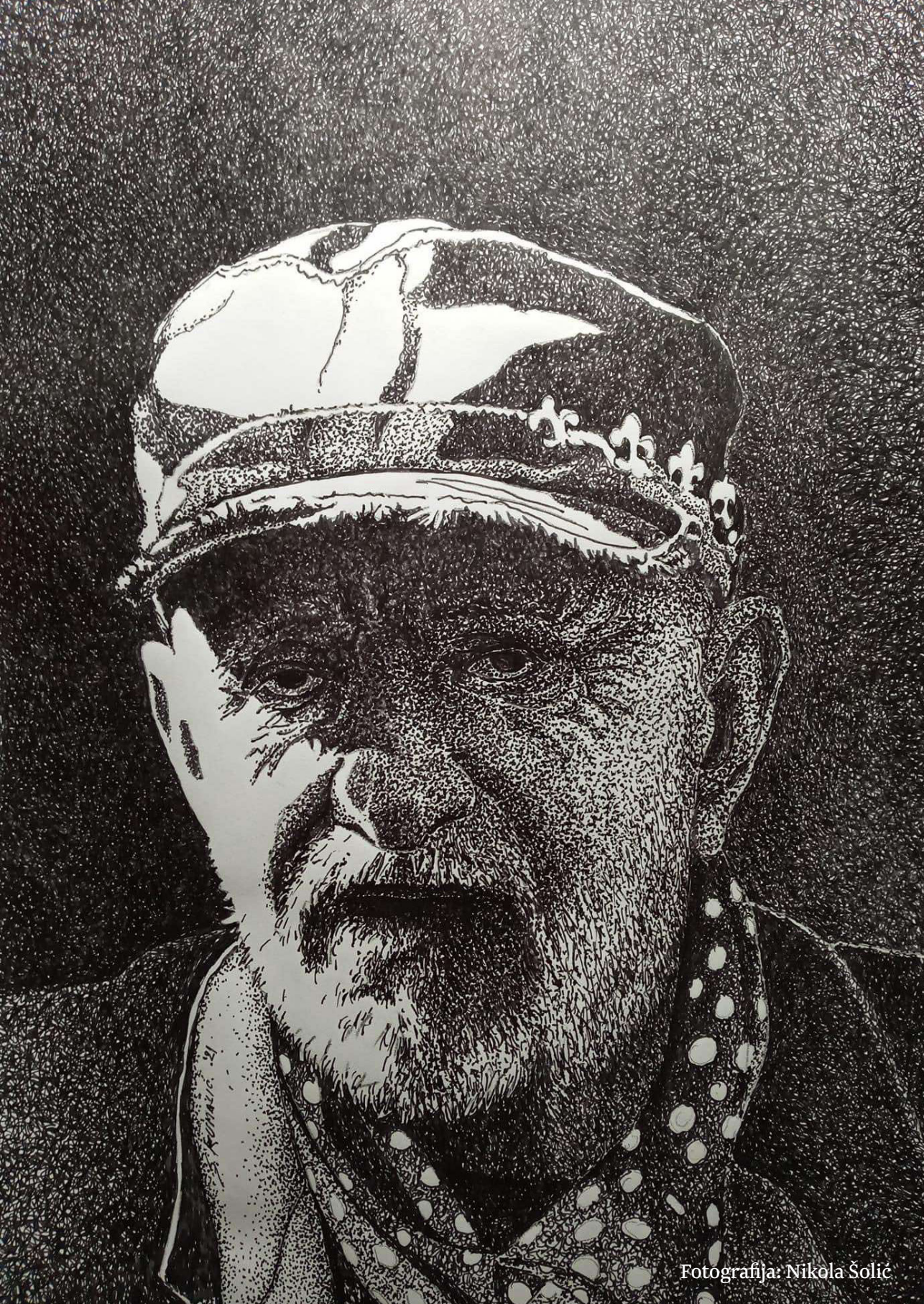
individualnog književnog rada su objavljene tri knjige, koje su tematski vezane za protekli rat i visoko ocijenjene od književne kritike. I dalje angažirano radi u BiH novinarstvu, a u lokalnim medijima radi na animaciji kulturnih sadržaja, ekologije, ljudskih prava. Posebno se ističe u radu s djecom u nevladinoj organizaciji „Dom mladih” Sanski Most za što dobija nagrade. Uređuje kulturni program na NTV 101, istovremeno surađujući s nekoliko redakcija različitih medijskih kuća.

ČLAN je Društva novinara BiH i Društva pisaca BiH. Bio je u statusu slobodnog umjetnika do zaposlenja. Od 2008. godine radio kao animator kulture pri Narodnoj biblioteci Sanski Most. Danas je penzioner.

Objavio je knjige pjesama: Paoci uma (Epoha YU, Beograd, 1980), Vilini konji (Književni klub „Branko Miljković”, Sanski Most, 1982), Prah i polen („Sanas”, Sanski Most, 1997), Mali logor (Wieser Verlag, Klagenfurt-Celovec, 1997), Uglovima šetaju tajne (Centar za kulturu Tešanj, 2001), Vraća se kući bosanski kralj (Bosanka riječ, Tuzla, 2007), Trojanski konj (Centar za kulturu Tešanj, 2010), Na ručku kod Obame (Dobra knjiga, Sarajevo, 2012), Kućna zmiya (KDBH „Preporod”, Zagreb, 2015), Mali logor (Zavičajni muzej Travnik, 2017, drugo dopunjeno izdanje), Potkov za sreću, izbor poezije (Beograd, 2018). **Knjige za djecu:** Može li snijeg da bude lud (Književna omladina BiH, Sarajevo, 1991), Knjige koje hodaju na leđima (Centar za kulturu Tešanj, 2003), Školske vragolije (Centar za kulturu Tešanj, 2012), Petica iz bosanskog, grupa autora („Denfas”, Tuzla, 2005), Izbor priča za djecu BiH autora „Stazama djetinjstva” (Bosanska Krupa 2010, 2015 i 2016), Veliki odmor, grupa autora („Futurart” Sarajevo, 2013). **Objavljena proza:** Samica, kratka proza (Savez logoraša BiH, Sarajevo, 1996), Priče iz Srebrenice, grupa autora („Behar”, Sarajevo, 2006), Logor, BH priče grupe autora (Bošnjaci net, New York, 2007), Vrijeme pričom otključano (Nova BH pripovijetka, Off- set Tuzla, Gratiartis, Brisel, 2011), Magarac koji nije volio samar i druge priče (Futurart, Sarajevo, 2015). **Nagrade za poeziju i prozu:** Nagrada Književnih susreta na Kozari za najbolju pjesmu; Tri nagrade Književne omladine BiH; Književna nagrada u Jajcu; Novinska nagrada Vjesnika u Zagrebu, Arenina nagrada; Novinska nagrada „Naša riječ”, Zenica; Nagrada Fondacije za izdavaštvo F BiH; Godišnja nagrada Društva pisaca BiH 2012/13; Nagrada za priču Fondacije „dr. Sadiković”, Prijedor 2017; Specijalno priznanje za priču, „Naša riječ”, Zenica, 2018; Poetska nagrada „Musa Ćazim Ćatić”, Odžak, 2018.

ZASTUPLJEN u više izbora i antologija poezije u BiH i inostranstvu. Pjesme su mu prevedene na slovenački, njemački, švedski, francuski, ruski, engleski, talijanski, finski, katalonski, mađarski, arapski i albanski jezik. Priče prevedene na engleski i francuski. Prevodi pjesme sa slovenačkog jezika. Učesnik je mnogih međunarodnih i bosanskohercegovačkih književnih manifestacija.

BOŠNJAČKI

S PRIMJERENOM sviješću o vjerničkoj odgovornosti iščekujem čas stupanja pred lice Božje. Kakav god za mene bio Njegov sud, spremno ga prihvaćam sa živom vjerom u Njegovo iscjeljujuće milosrđe i nesagledivo beskonačnu milost koju s jednakom gorljivošću u kronološkom slijedu zazivaju starozavjetni psalmist David, novozavjetni Isusovi učenici i prema Kur'anu zadnji poslanik Božji - Muhammed. Svi su oni nezaobilazni uzori na mome životnom putu, svagda vrijedni moga štovanja i divljenja. I zato molim dragoga Boga velikoga da me i nadalje vodi tom putanjom čežnje, traganja i učenja, potičući me da u Njegovo ime činim sva ona dobra djela što sam ih kadar ostvarivati na temelju sposobnosti i znanja što sam ih od Njega bez svojih zasluga primio kao osobit milosni dar.

(Sead Muhamedagić)

ULAZIM u svoju sobu. Iako u malom neredu, ugledah lutku Mašu na krevetu, pokrivena, kao da joj je hladno. Sve do glave. Otkrivam jorgan, svoj jorgan, i na prsima pored Mašinog srca, kuferta. Otvaram je i čitam: «Draga moja Mirsada, znala sam da ćeš se vratiti. Ja sam morala da idem, ja i moja porodica. Čuvala sam Mašu kao da mi je sestra. Plakale smo zajedno i mislile kako je tebi tamo u tuđini. Znam da je učinjena nepravda prema tvojoj porodici. Ali, učinjena je nepravda prema svoj djeci ove nesretne ali najljepše Zemlje na svijetu. Tata kaže, da selimo u Srbiju. Javiću se. Eto i ja idem u Nigdinu. Jer ova rijeka i ovaj Grad su mjesto mog rođenja. Bosna je i moja zemlja. Neko je htio da je otme tebi i meni. Rastavili su nas oni koji nas nisu ni pitali da li se slažemo. Mi smo žrtve zabluda odraslih. Ali ostajemo prijatelji i sestre, mi mladi da to popravimo. Budućnost je pred nama. Tvoja prijateljica i sestrice Milica»!

(Amir Talić, Lutka)
